

ARENNIOS 16

Col·lectiu pel Museu Arxiu d'Arenys de Munt

Desembre de 2022. 2a Època

**Manolo Hugué, un artista universal
a Arenys de Munt. 1916-1918 i 1928**

Editorial**Manolo Hugué (1872-1945), un artista universl a Arenys de Munt.**

Manolo Hugué, escultor.....Jaume Font

Manolo Hugué, pintor i dibuixant.....Roser Soms

Manolo Hugué a Arenys de Munt, 1916-1918 i 1928.....Francesc Forn

Antoni López Benturas i Antoni López Llausàs, llibreters, editors i activistes culturals a Arenys de MuntFrancesc Forn

La Cruz de los Caidos.....Agustí Barrera

Els senyors del Montnegre.....Gustau Adzerias

La Causa General d'Arenys de Munt.....
.....**Elies Surroca**

Donacions

Coberta: Escultures de Manolo Hugué: "Jove catalana", 1912 i "Catalana cordant-se les espadenyes", 1919.

Equip de redacció

Gustau Adzerias
Gaspar Casals
Francesc Forn
Imma Moratalla
Elies Surroca

Impressió: Printcolor. Santa Perpètua de Mogoda
Dipòsit legal: B-24.270-1986

Amb la col·laboració de l'Il·lm Ajuntament
d'Arenys de Munt

L'Equip de Redacció de l'Arennios no es fa necessàriament solidari amb els articles signats, els quals expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Va escriure Simone Weil (professora, activista, revolucionària, que participà en la guerra de 1936 a 1939 amb la columna Durruti i més tard en la lluita contra els nazis) que "Se sol creure que un infant d'avui, alumne de l'escola primària, sap més que Pitàgores perquè recita dòcilment que la terra gira entorn del sol. Però, de fet, ja no mira les estrelles. El sol del qual parlen a classe no té cap relació amb el que veu. Se'l separa de l'univers que l'envolta de la mateixa manera que els francesos van separar els petits polinesis del seu passat, obligant-los a repetir: -Els nostres avantpassats els gals tenien el cabell ros" (S. Weil, *Echar raices*, 2014: 51). Una clara referència a l'ensenyament per desarrelar els infants. Sorpren un pensament tan lúcid elaborat en unes circumstàncies tan difícils com foren les que patí la seva autora durant la Segona Guerra Mundial. Al mateix temps el seu pensament és d'una actualitat ben propera aplicada al procés històric que estem vivint.

Avui, dominats pels móns virtuals, les xarxes socials, el desarrelament respecte al món real és més fort que mai. Els nostres joves, i no tan joves, viuen pendents del mòbil, de l'ipad o l'ordinador, caminant i vivint sense mirar, amb l'única guia del mòbil a la mà, separats de la realitat amb el perill ben real de confondre-la amb aquests mons paral·lels que ens ha creat internet. Móns ficticis que condicionen perillosament la seva vida. Ens esgarrifa sentir que hi ha cada cop més centres que desmantellen les biblioteques escolars i que ja des dels cursos de preescolar fan servir l'ordinador o l'ipad amb els infants.

Per fer front a aquesta situació només hi ha una sortida: aprendre de la realitat, veure i sentir el món natural i urbà que ens envolta, el patrimoni acumulat i conservat als carrers i les places, als arxius i als museus, entrar en contacte amb el món que van viure els nostres avantpassats i entendre, valorar i recollir el seu llegat. Només hi ha una realitat autèntica i no és la virtual.

De nou amb S. Weil: "No tenim altra vida, altra sàvia, que els tresors heretats del passat i digerits, assimilats, recreats per nosaltres mateixos. De les necessitats de l'ànima humana, cap més vital que el passat" (S. Weil, 2014: 54). La realitat del passat és l'element més valuós que tenim com a país, l'obra ingent que han elaborat les generacions anteriors, tot un tresor que cal conèixer, preservar i enriquir.

MANOLO HUGUÉ (1872- 1945)

Un artista universal a Arenys de Munt

MANOLO HUGUÉ, ESCULTOR

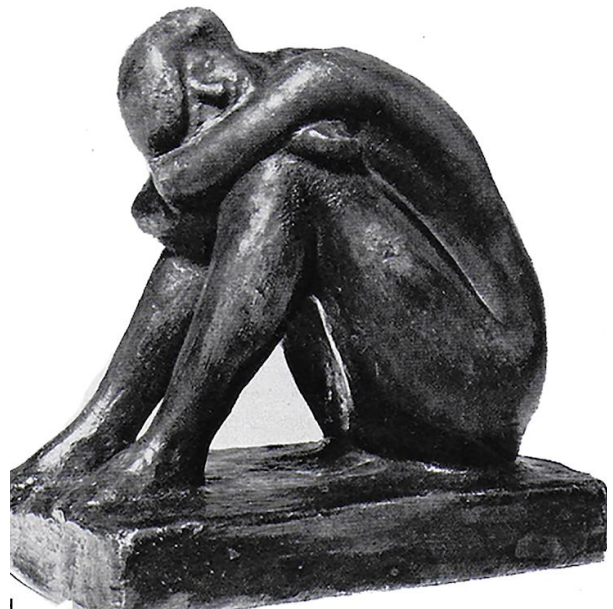
Jaume Font

Volem mostrar la faceta i activitat més rellevant d'aquest autor en el recorregut entre Barcelona, Paris, Ceret, Arenys de Munt i Caldes de Montbui, entre els anys 1900 al 1945. Podem veure que la seva temàtica és vital i comprèn el seu entorn més proper: la gent i els llocs que ha fet estada.

La seva manera d'entendre l'art és buscant la veritat de la manera més humil i sincera, proposant-se un ideari laboriós, primerament formatiu i de recerca de tot el que el fa sentir motivat. Els seus reptes sobre el realisme clàssic i les noves maneres d'expressar-se d'acord amb la pròpia sensibilitat. Evolucionant constantment des del primitivisme més arcaic a un nou realisme més intel·lectual. Les seves obres tenen una gran solidesa i estructura constructiva: gràvida i compacta; que li permet prendre volada, amb allò essencial del seu ideari, prenyades del moviment i ritmes escultòric a més de l'expressivitat dels materials emprats. Conscient dels referents postulats de les obres de Rodin de caire impressionista i vital com les més reposades i més ortodoxes formes de les obres de Mallol noucentista. Pel camí del coratge i l'empatia aconseguix unes fortes amistats que li donen força i valor al que ve realitzant, en primer lloc la seva muller Totote, mes endavant la Rosa afillada i finalment tindrà molts amics i deixebles .

Primeres obres de Barcelona a París (1901-1910)

Es troba en unes circumstàncies difícils per sobreviure, cercant el seu camí de viure del seu art. Ha rebut una formació acadèmica i vol trobar-se amb les obres que li criden l'atenció en els museus Louvre i del Cluny, també de la literatura francesa de Montaigne a Baudelaire arribant a conèixer els poetes coetanis com Guillaume Apollinaire i Jean Moréas i intel·lectuals del seu temps. En l'ambient artístic es relaciona amb

Dona arrupida. París, 1907

Max Jacob, George Braque, André Derain, Modigliani i amb el seu amic Pablo Picasso entre altres crítics i col·leccionistes que li faciliten conèixer l'obra original de Gauguin, Cézanne i de Van Gogh, com també d'Aristides Maillol i dels amics de la colla dels Quatre Gats: Rusiñol, Utrillo, etc. Durant aquest temps realitza feines laborals en la joieria artística de l'orfebre basc Durrio, Arnould i Vin. Les primeres realitzacions en bronze són figures i retrats de format reduït que parteixen d'estructures bàsiques en bloc.

Les dues estades a Ceret (1909-1916 i 1919-1927)

Cercant un lloc més propici per a desenvolupar la seva obra i un cop haver-se consolidat un ideari consistent amb partir d'un entorn estimulant pel que fa la gent i el seu arrelament natural. Envoltat d'amics entre ells el músic compositor Déodorat de Severac, Frank Haviland, Gris, Matisse i Pierre Camó i la seva esposa Totote. Es quan es planteja nous reptes com concebeix la figura humana, la seva bellesa contextualitzada, acompanyada de noves incorporacions expressives pel que fa al tractament de les superfícies i del relleu en talla de pedra, com també a altres maneres de

Llovera, 1910-1912

veure i apreciar els seus models retratats o adquirint postures diferents a les establertes i canonitzades. Aquesta recerca de primitivisme arcaïtzant fa simplificar les formes i aconseguir expressar més autènticament les necessitats expressives.

Amb les escultures de la gent camperol com "La catalana i la Llovera", els retrats dels seus amics i els plantejaments de canons nous ar-

quetípics i equilibrats de formes arrodonides i membres refets dona origen a una nova manera de veure la figura humana amb un sentit plàstic i valorant cadascun dels elements integradors de la figura, aconseguix la fermesa de les dones ben plantades i robustes. El camí iniciat es distancïa dels seguidors més clàssics i de les modernes avantguardes ja que te molt en compte l'equilibri dinàmic que allibera el moviment de la figura.

Pel que fa els retrats assoleix un gran perfeccionament en captar l'aspecte psicològic de la persona i una resposta sensible de cada identitat, revalorant les superfícies.

Jove catalana, 1912

Estada a Barcelona i Arenys de Munt (1916-1919)

L'autor es troba de pas, sobrevivint en la precarietat de la seva situació i dels efectes de la Guerra mundial. Consegueix poder exposar a les Galeries Laietanes pel 1917 i també exposar obra en una altra Exposició d'Art del maig 1918, ven i te força ressò de la crítica artística, torna a participar en les tertúlies locals. La seva estada és recordada per uns pocs dibuixos i relleus que hem pogut rescatar i part de l'obra que provenia de Ceret i París. Podem apreciar que es referma amb el seu caràcter que l'empeny de nou cap a treballar i viure de la seva pròpia obra.

Catalana cordant-se les espadenyes, 1919

Darrera i definitiva estada a Caldes de Montbui (1927-1945)

L'interpretació de personatges amb la diversitat racial afavoreix a trobar els seus trets diferencials, menys arquetípics que en les obres anteriors i més lliures d'expressió, que comporten altres canons i fa introduir noves tècniques resolutives.

Al seu desplaçament a Caldes de Montbui, obeeix a unes necessitats de cures de salut per les aigües termals. Aquí pot construir-se el "Mas Manolo" casa i obrador per crear la seves obres. Entretant porta a terme noves exposicions a Barcelona a la Sala Parés pel 1928 i a París exposa juntament amb en Maillol en el Petit Palais de la municipalitat. La seva obra és present en museus europeos i americans.

Te força cura de les seves amistats, com el pintor Felix Mestres, escultors com Josep Llimona i Enric Casanovas, el ceramista Llorens Artigues i l'escriptor Eufeni d'Ors entre d'altres.

Continua l'ideari conceptual i evolutiva de la seva obra sempre renovada en interpretar allò etern i immutable que té l'Art per sobre de les circumstàncies. Desenvolupa la temàtica del ball flamenc amb la seva carga emotiva i la plàstica de la tauromàquia. La paternitat s'exemplifica amb la seva obra i els seus actes amb una tendresa molt humana plena de simbolisme vital i de valors escultorals. El retrat de cos sencer evoluciona des del arcaisme a un vitalisme carregat de vida, bellesa i veritat. Incorpora la plàstica expressionista amb les gitanes mitjançant tensions dinàmiques i el patetisme de la raza, com també desenvolupa un cubisme manolià en el sentit analític. En el retrat en bust o cap rodó sap combinar de manera magistral la síntesi d'allò espiritual amb el que és físic tan en l'aspecte material com psicològic de cada personalitat.

Jove espanyola, 1923

La ofrena, 1924

MANOLO HUGUÉ, PINTOR I DIBUIXANT

Roser Soms

Tot i que Manolo Hugué sigui més conegut per les seves obres escultòriques, també va destacar en la faceta de pintor i dibuixant, i ens ha llegat una obra prolífica que revela una magistral conjunció d'ingenuïtat i saviesa en l'elecció dels temes i el tractament pictòric.

Autorretrat. Oli, 1925

Així doncs, la pintura i sobretot el dibuix li serveixen per estudiar els contorns, mides i volums que després incorpora a les seves escultures i relleus. Per al seu treball artístic en general, són recursos expressius àmpliament utilitzats amb els quals explora i representa de manera intimista el seu entorn més immediat, sobretot en els períodes en què l'artritis l'impedeix esculpir: les cases on viu, els seus racons i detalls interiors, el paisatge on s'inscriuen i les persones que hi conviuen, i també el món exterior en el qual es mou: curses de braus, espectacles nocturns, escenes camperoles, personatges que coneix... Hugué és, per damunt de tot, un artista sensible i atent observador de la realitat que l'envolta.

Pintura

Manolo realitza principalment pintures a l'oli sobre tela o cartró, i també nombroses aquarel·les, aiguades i pastels. La seva preferència pels materials i suports senzills (cartró, paper de diari...) ens parla de la immediatesa, d'allò proper, però també de l'escassetat de recursos de la seva primera època.

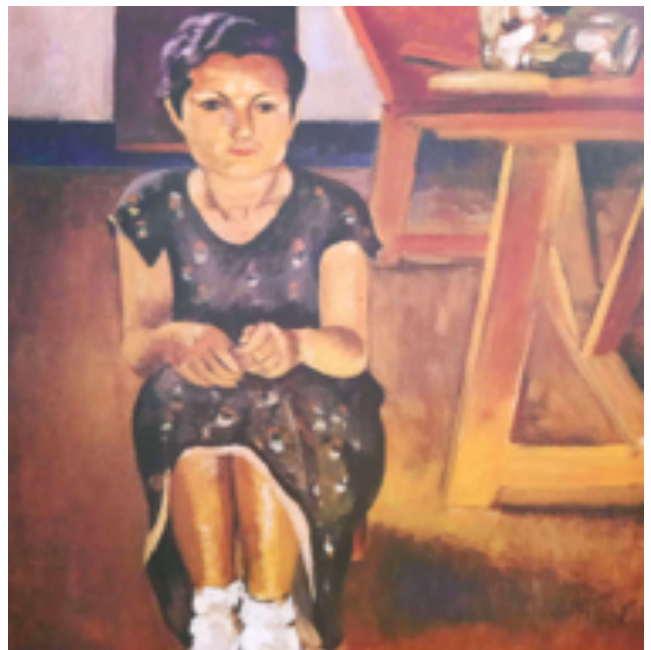
Totote. Oli, 1933

La pintura de Manolo, malgrat mantenir-se fidel a un estil propi, també evidencia unes aspiracions genuïnes d'aplicar les directrius dels corrents pictòrics d'avantguarda, ja sigui buscant la llum a la manera dels impressionistes (*Natura morta*, la validesa artística d'un instant fugisser (*Nini Gay a l'òpera 'Carmen'*, *Torero*), paletes clares o de colors vius a l'estil de Cézanne (*Riu Nogareda*, *La finestra*, o la idea d'ordre dels nabís en el ritme de les taques cromàtiques en els límits del quadre (*El picador*, *Paisatge de Ceret*). Sovint també recorre als colors purs i les formes simplificades dels fauvistas (*Rosa*) o aplica la reducció cromàtica dels expressionistes amb la seva càrrega de passió i espontaneïtat (*L'escultor Badia*). Fins i tot arriba a jugar amb les tesis cubistes però incorporant-les a les formes arrodonides típiques del seu estil (*Nu d'esquena*), i en algunes obres seves s'hi poden descobrir influències goyesques o picassianes.

Malgrat totes aquestes provatures, Hugué es manté fidel a un estil molt particular, basat en l'honestedat, allunyat de l'anècdota i sempre a la recerca del verisme i l'essència. La seva predilecció pels temes populars trasllueix un arrelament quasi espiritual a la terra.

En la representació de figures, ja sigui aïllades o en composicions, destaquen els temes taurins, folklòrics i d'espectacles populars. A l'hora de reproduir escenes de la tauromàquia, Manolo sap expressar la pura bellesa de les formes i colors de l'espectacle sense caure en el folklorisme.

Per als retrats fa servir de model aquells qui té més a prop, començant per ell mateix en els seus nombrosos autoretrats, la seva companya Totote o la Rosa, minyona i afillada seva, a qui sol pintar dins de casa o fent les feines de la llar (*Rosa cuinant*. També retrata amics artistes, sobretot en l'última etapa a Caldes de Montbui, com el músic Joan Montsalvatge, veïns i personatges populars (*Gitana amb nen*, els quals representa de manera senzilla i directa en el seu ambient, intentant copsar l'ànima i l'expressió més que la perfecció del detall o la floritura efectista. I ho fa refiant-se del seu bon sentit i mostrant una gran lucidesa per plasmar la veritat vital del personatge.

Rosa a l'estudi de l'artista. Oli, 1934

Dibuix

Manolo produeix una quantitat ingent d'apunts i dibuixos amb llapis o carbonet, la gran majoria dels quals són estudis escultòrics per resoldre possibles dificultats en l'execució dels volums (*La Llovera*). Així, podríem dir que l'evolució dels seus dibuixos discorre paral·lela a la de les seves escultures.

La primera etapa de Ceret es distingeix per dibuixos de formes amples, arrodonides i turgents, executats mitjançant traços curvilinis i esfumats suaus. En la segona estada a la capital del Vallespir, Hugué se centra més en l'anàlisi de la forma i reproduïx els volums mitjançant línies rectes i creuades. I en el període final, a Caldes de Montbui, acaba de perfeccionar aquestes tècniques i desenvolupa un estil que li serveix per resoldre els volums anatòmics en plans con-
tigus.

Gitana amb nen. Llapis

Manolo també es va dedicar temporalment al gravat i altres modalitats del dibuix, com la caricatura o el retrat satíricoburlesc.

Manolo a Arenys de Munt

Durant la seva primera estada a Ceret, Manolo compta amb el suport d'amics artistes i del marxant Kahnweiler, però en esclatar la Primera Guerra Mundial l'any 1914, la relació amb aquest s'interromp. Aleshores passa temporades a París, Barcelona i Arenys de Munt, on arriba amb el seu amic Santiago Rusiñol, qui segurament pagava les gresques nocturnes a Can Corrioles i la tartana amb què anaven amunt i avall. Durant aquells anys, a causa de la severa artritis que pateix, es veu obligat a abandonar l'escultura i centrar-se en la pintura i el dibuix. De les seves dues estades a Arenys de Munt ens ha deixat obres com l'aiguada *Cases d'Arenys de Munt* i uns quants dibuixos de puntaires.

MANOLO HUGUÉ A

ARENYS DE MUNT: 1916-1918 i 1928

Francesc Forn i Salvà

El 1916 ja feia dos anys que la Primera Guerra Mundial escampava la mort i la misèria al llarg del territori europeu. Tanmateix, però, la teòrica neutralitat espanyola, a la vegada que possibilitava un increment de la demanda agrícola i una empenta a la indústria tèxtil, permetia que l'Estat espanyol fos un refugi per a les persones que fugien del desastre bèl·lic. Aquest fou el cas de Manolo Hugué. Des de Ceret, foragitat per la guerra, emprengué el retorn a Catalunya. Després d'una breu estada a Barcelona, s'instal·là a Arenys de Munt, on va viure uns quants mesos al llarg de 1916 i 1917. La gent del poble quedà encantada amb aquell hoste tan cordial i l'acollí amb una generositat extrema.

Arenys de Munt el 1916

L'Arenys de Munt que acollí Manolo Hugué l'any 1916 era una petita població d'uns tres mil habitants, bàsicament agrícola (vinya, patates, treballs al bosc...) però amb una indústria tèxtil en creixement (cotó, vànoves, ris...), fortament impulsada per la demanda europea. El poble era conegut sobretot per la qualitat de les seves aigües i l'abundància de les seves fonts. L'aspecte més peculiar, però, i que li havia donat una fama merescuda era el delicat treball de les puntaires. Des de l'*Exposición de blondas y otros encajes* de 1906, s'havia incrementat el prestigi de les blondes,

Paisatge a Arenys de Munt. Probablement Ca l'Ecurial en primer terme. 1917

Dibuix de la part baixa de Riera i Penya. La petita torre de Can Murillas sobresurt a la dreta. 1928

les punyetes, els mocadors... elaborats per les puntaires arenyenques. Dues novetats que, amb l'impuls i el finançament de la Mancomunitat, va viure la gent d'Arenys de Munt aquell any de 1916 foren la inauguració de l'enllumenat públic elèctric i la instal·lació al poble de la primera línia telefònica.

La política municipal, després d'un breu parèntesi de dos anys, continuava en mans de Ramon Vernis, el de "Ramon Vernis Vergés, alcalde per sempre més", representant d'un moviment polític cada cop més dretà i monàrquic. La majoria de la societat arenyenca continuava lligada a un catolicisme conservador i tradicional, un sector que el mes de maig de 1916 va viure amb joia la inauguració de la nova capella del Santíssim, obra de l'arquitecte Enric Catà i Catà.

Nouvinguts amb noves idees

Des de final del segle XIX, noves tendències, noves idees i, sobretot, persones nouvingudes al poble començaren a sacsejar els models tradicionals que havien regit la vida municipal durant tants anys. El nucli més actiu que aplegava intel·lectuals i lliurepensadors, progressistes i republicans arenyencs girava entorn de la figura d'Antoni López i Benturas, llibreter i editor de *La Campana de Gràcia* i de *L'Esquella de la Torratxa*.

L'Antoni López i Benturas, juntament amb el seu fill, Antoni López i Llausàs, amb casa al carrer Panagall

59, efectuaren freqüents estades a Arenys de Munt. Amb ells arribaren a Arenys de Munt nombrosos artistes de primera fila, literats i pintors, que aportaren aire fresc a l'ensopit ambient cultural del poble. El seu gran amic, Santiago Rusiñol, estrenà algunes de les obres al Teatre Colomer "Can Corrioles" (antiga sala de ball de Can Cavall), amb l'actuació d'actors reconeguts, com els germans Borràs o la Margarida Xirgu. Rusiñol pintà *El pati blau* a casa dels seus amics de Can Cusachs. El cafè de Can Corrioles esdevingué el lloc de tertúlies inacabables, perfumades amb absentia i conyac, d'aquell nucli d'intel·lectuals i artis-

tes modernistes i noucentistes. Esporàdicament, els López havien convocat l'equip de *La Campana de Gràcia* (dibuixants, escriptors, poetes...) per celebrar trobades gastronòmico-literàries a la finca de La Juliana (avui la Casa Lila).

Els estaments polítics oficials es miraven aquells "bohémis forasters" amb molts recels i una gran indiferència que els portà a menystenir el seu valuós testimoni artístic. Aquella situació d'ignorància per part de les autoritats locals no canvià pas gaire amb l'arribada de Manolo Hugué a Arenys de Munt i la seva incorporació a la colla dels López.

Manolo Hugué a Arenys de Munt

L'any 1916, Manolo Hugué, en companyia del pintor Manuel Humbert, s'instal·là a Arenys de Munt, a la casa que el seu cunyat, el marit de la seva germana Encarnació, tenia llogada al carrer de Sant Antoni, número 70. Manolo Hugué quedà encantat amb Arenys de Munt, fins al punt que els elogis dedicats a la gent del poble poden semblar un punt exagerats. Va escriure Josep Pla reproduint les paraules de l'escultor: "Vaig caure tan bé al poble i m'arribaren a estimar tant que hauries dit que em duïen sobre una safata. Tirava una camisa a terra i hi havia cinc dones que se la disputaven, estirant-se els cabells per rentar-la. Mai no he estat tan ben servit com a Arenys. Les coses anaven molt malament i la gent del poble

Puntaires

m'ajudava d'una manera tan delicada que de vegades em tiraven duros per la finestra i fugien perquè jo no sabés qui me'ls donava. Al cafè, cada vespre, tenia tot el poble a escoltar-me." (*Vida de Manolo*, 1988). Josep Maria Soler *Martí Basí* confirmà aquesta profunda sintonia entre Manolo i el poble: "De tota la colla, Manolo era el més simpàtic".

L'amistat més forta la va establir Manolo amb els germans Freixas, sobretot l'Antoni i en Llorenç, i els germans Colomer. L'Antoni Freixas el portava de franc a la seva tartana, sovint en companyia de Santiago Rusiñol, Riera amunt Riera avall fins a Arenys de Mar, i de tant en tant li regalava coves de peix. El cafè de Can Corrioles esdevingué el centre neuràlgic de la colla d'artistes, amb Manolo Hugué i Santiago Rusiñol com a protagonistes destacats. Al seu entorn, altres noms eminents, com el pintor Ramon Casas, els escultors Pau Gargallo i Enric Casanovas, visitaren el cafè. Tal vegada, l'actuació que Isaac Albéniz va fer al Teatre Colomer fou deguda a la gran amistat que mantenia amb Manolo.

A Arenys de Munt, Manolo Hugué continuà la seva labor creativa, refent alguna de les seves escultures, pintant, dibuixant... El van atraure especialment la labor de les puntaires i els paisatges entorn de la Riera. Part d'aquesta producció artística seria exposada l'any

1917 a les Galeries Laietanes de Barcelona. Aquell mateix any fixà de nou la seva residència a Barcelona. L'any 1919 retornà a Ceret.

L'any 1928 Manolo Hugué, amb la salut força deteriorada, tornà a Arenys de Munt cercant el càlid acolliment que havia rebut uns anys abans. Fou un sojorn breu, ja que els metges li recomanaren una estada a Caldes de Montbui per tal de seguir un tractament amb les seves aigües medicinals. El record dolç de la seva estada a Arenys de Munt, però, l'acompanyà de forma permanent fins al final dels seus dies l'any 1945.

"Més m'estimo els trontolls d'una tartana que em fa sentir del camí els accidents que no pas l'auto, que bòlid, se m'emporta brunzent i ràpid com el vent. Jo vull el trot florit on tu no manques cap dels amunts i avalls que fan les anques i una volta aturat, jo vull sentir els bufecs d'aquells nassos al fremir. I contemplar aquella esquena tan lluenta i humida. I respirar aquell tuf de potència i de vida".

Manolo Hugué. Arenys de Munt, 1928

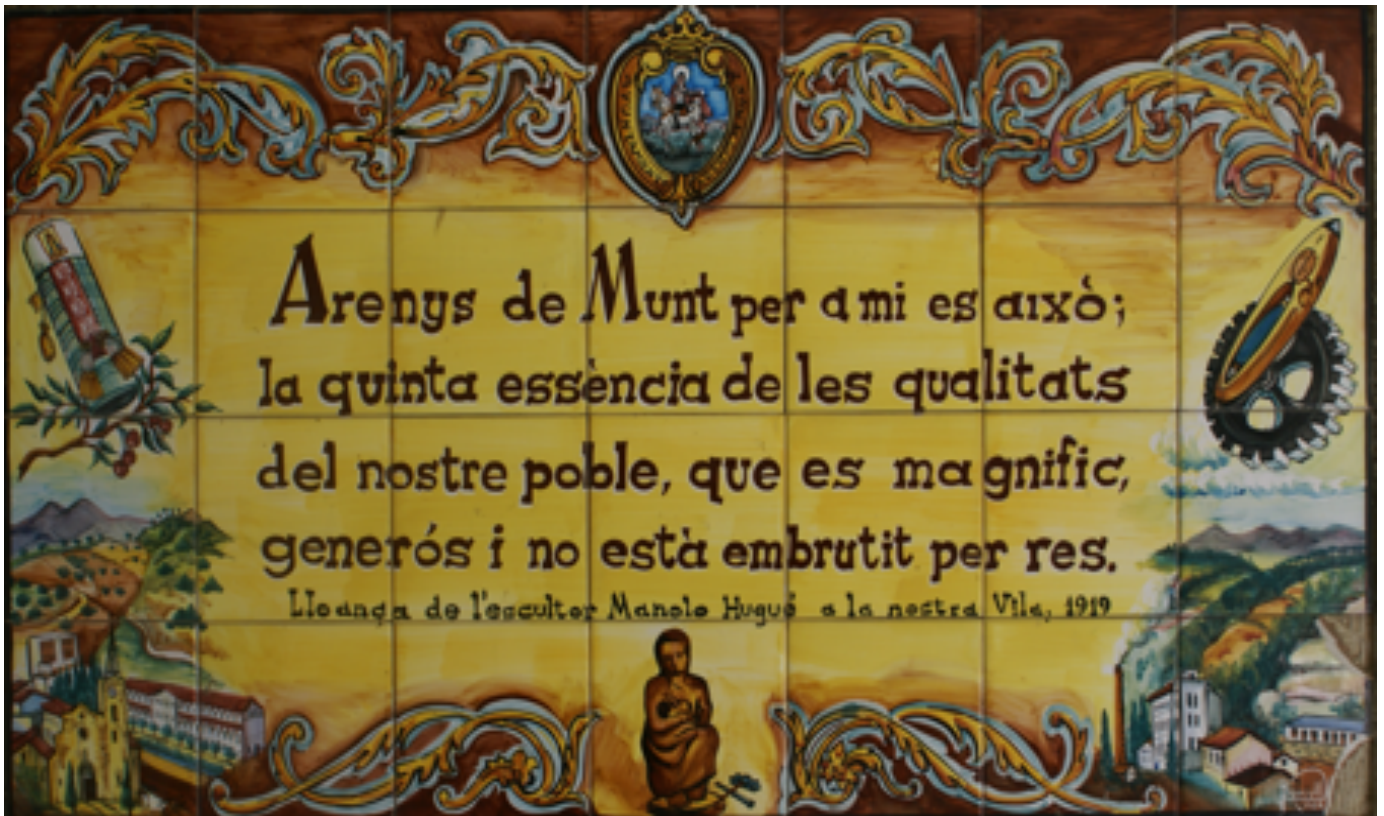

Paisatge a Arenys de Munt. Dibuix, 1928

Articles sobre Manolo Hugué a Arenys de Munt: Mª Lurdes Roig i Puigvert. "Antoni López, Manolo Hugué i Santiago Rusiñol a Arenys de Munt". *Arennios*. Núm. 4. Arenys de Munt, desembre de 1987.

Joan Rabassada. "Manolo Hugué. Vuitanta anys després de la seva primera estada a Arenys de Munt". Antoni Cantalops. "En Manolo". *Arennios*. Núm. 34. Arenys de Munt, juny de 1996.

Aquest article ha recollit l'Exposició que, amb motiu dels 150 anys del naixement de l'escultor, s'ha celebrat a Arenys de Munt el mes d'octubre de 2022.

Rajoles commemoratives del centenari del naixement de l'escultor. Obra de Josep Borrell Arenys de Munt, 1972

Bacant, 1934

ANTONI LÓPEZ BENTURAS I ANTONI LÓPEZ LLAUSÀS, llibreters, editors i activistes culturals, a Arenys de Munt

Francesc Forn i Salvà

Arenys de Munt 1900: aire pur i fonts saludables

A la segona meitat del segle XIX, la industrialització del carbó s'estengué per les principals ciutats catalanes. Barcelona, Terrassa, Sabadell..., passaren a ser llocs insalubres. El fum de les xemeneies envaïa els carrers i les places, provocant nombrosos problemes de salut, no només als obrers de les fàbriques que hagueren de suportar condicions inhumanes, sinó també a la burgesia que havia fixat la seva residència dins de l'àmbit urbà. Hom parla d'una esperança de vida l'any 1900 a Catalunya de 37 anys.

Per fugir de la contaminació, molts empresaris del cotó i la llana feren construir segones residències fora de les grans ciutats. La Costa de Llevant fou una de les

zones preferides per establir-s'hi. Al veïnat de Torrentbó, des de final del segle XIX, uns quants empresaris barcelonins adquiriren finques, moltes d'elles amb velles edificacions que foren enderrocades i substituïdes per sumptuosos edificis. Entorn d'aquelles villes s'hi ubicaren frondosos jardins enmig de vinyes i boscos, en ple contacte amb la natura.

En aquell ambient de retorn a la natura Arenys de Munt, poble rural, va ser un indret ben valorat per l'abundància i qualitat de les aigües de les seves fonts. Informava La Costa de Llevant que a Arenys de Munt, «lo dia 25 del passat Agost tinguérem l'honor de saludar al doctor en medicina D. Lluís Bassols, de Barcelona, que vingué ab lo sol objecte de analitzar les aygues de les fonts d'aquesta vila, preferentment la anomenada Font de ca'n Serdà, situada a un quart de la població, ahon s'hi va per un camí poblat de grans

Antoni López Benturas, amb gorra i barba blanca, al centre de la colla amb l'equip de La Campana de Gràcia, al pati de La Juliana

arbres. Dita aygua prové d'un escabrosa montanya, y saltant per rocams y penyals, és purificada pels frescos y saludables ayres del Montseny que li donan la virtut de fer gana a les persones que'n beuhen, essent d'axó testimonis los molts malalts que vingueren aquí a restablir-se sens péndrer altre remey que la esmen-tada aygua de Ca'n Serdà, y que se'n tornaren a ses cases contents y completament curats»(1). La mateixa revista, en el seu número 31, explicava que "Són molts los que van arribant en aquesta població per disfrutar de las molt bonas aigues y desconegut clima; además de las moltas arboledas que se troban en las Rieras que conduheixen a las millors fonts." Algunes d'aquestes famílies instal·laren la seva segona residència a Arenys de Munt de forma permanent, conformant la Colònia barcelonina. D'entre els estiuejants il·lustres que s'establiren a Arenys de Munt a final del segle XIX hi tingueren un paper rellevant Antoni López Benturas i el seu fill Antoni López Llausàs.

Antoni López Benturas i Antoni López Llausàs

Antoni López Benturas (Barcelona 1861- 1931)

L'Antoni era fill d'Innocenci López Bernagossi, fundador de La Librería Española, ubicada a les Rambles de Barcelona, i editor de la revista *La Campana de Gràcia*. A la mort del pare l'any 1895, l'Antoni es feu càrrec de la llibreria i de *La Campana*. *La Campana de Gràcia* va ser un setmanari satíric, republicà i anticlerical. El seu nom va ser proposat per Valentí Almirall recordant els tocs de campana de l'any 1870 al municipi de Gràcia, per cridar a la resistència contra el reclutament forçós que pretenia el govern. Quan l'any 1872 el govern va suspendre la publicació, el seu editor exclamà:

-Està bé, no volen sentir campanes, car sentiran esquellots!

I va aparèixer *L'Esquella de la Torratxa*. Amb el mateix director, editor, escriptors i dibuixants. Les dues revistes van conviure al llarg dels anys. *L'Esquella* va sobreviure fins a l'any 1939. Tant a *La Campana* com a *L'Esquella* hi col·laborarà la generació d'intel·lectuals més importants del país en aquell període històric: Antoni Rovira i Virgili, Àngel Guimerà, Gabriel Alomar, Joan Puig i Ferrater, Joan Maragall, Lluís Companys, Àngel Pestaña,... Entre els dibuixants hi trobem Apel·les Mestres, Opisso, Josep Lluís Pellicer...

L'Antoni López formà part de la colla que es reunia a La Punyalada, del Passeig de Gràcia, juntament amb el seu amic Santiago Rusiñol, de qui publicà gairebé tots els seus llibres . Morí

Antoni López Llausàs

després d'una llarga malaltia. Al seu enterrament la comitiva funerària va ser presidida per l'alcalde de Barcelona Jaume Agudé.

El seu fill, Antoni López Llausàs, treballà amb el pare en el món editorial familiar durant una llarga temporada, fins que decidí emprendre el vol tot sol.

Antoni López Llausàs (Barcelona 1888- Buenos Aires 1979) s'introduí ben aviat en el negoci editorial que portava el seu pare. Des que es casà l'any 1908 amb l'escriptora Maria Teresa Llovet, s'anà distanciant del seu pare, ja que el negoci no li permetia portar el nivell de vida que anhelava i fins i tot, es plantejà abandonar el món editorial. Ben aviat, però, es reconciliaren i emprengué el seu propi negoci editorial. L'any 1924 fundà la llibreria Catalònia, inaugu-

La llibreria Catalonia a la Plaça de Catalunya

El problema de les Rambles

— I millor que ho converteixin en bulevard. Ja n'hi havia a tot arreu de Rambles, fins a **Arenys** de **Munt!**

Acudit de La Campana de Gràcia. Número del 8 de març de 1924

rada l'any 1931, ubicada a la Plaça de Catalunya. La llibreria fou un centre cultural de primer ordre per on passaren personalitats rellevants com Federico Garcia Lorca (2) . Fou l'editor de Josep Pla, Prudenci Bertrana, Carles Soldevila, Josep Maria de Segarra ... La Llibreria Catalònia publicà la primera edició del *Diccionari General de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra. Al mateix temps, va impulsar la revista *D'ací i d'allà*, el setmanari *Imatges* i la revista *El Be Negre*. Entre altres iniciatives culturals, va promoure el trasllat de la Festa del Llibre a la diada de Sant Jordi.

Al començar la guerra de 1936 a 1939 s'exilià a París. L'any 1939 el convenceren per fer-se càrrec de l'Editorial Sudamericana, creada recentment, cosa que motivà el seu trasllat a l'Argentina. El seu fill, Jordi López Llovet continuà la generació dels López editors. L'Editorial Sudamericana publicà l'obra d'autors de renom mundial (tots els títols de Gabriel Garcia Màrquez foren publicats per l'editorial). L'any 1946 establí a Barcelona l'editorial Edhasa (Editora y Distribuidora Hispano Americana) per distribuir llibres publicats a Buenos Aires i a Mèxic. Va morir l'any 1965, fet que motivà que Antoni López Llausàs i la seva neta Gloria López Llovet de Rodriqué tiessin endavant les diverses iniciatives editorials: Edhasa a

Argentina, la Brujita de Papel, La Campana de Cristal, Piragua (Ediciones de Bolsillo) Colección Diamante, el segell Cosmos, la col·lecció Minotauro, la revista Planet,...

Els López a Arenys de Munt

No coneixem els motius pels quals Antoni López Benturas i la seva família decidiren passar els estius a Arenys de Munt ja des de finals del segle XIX. Probablement, tal com hem comentat, foren raons que tenien a veure amb l'allunyament de la contaminació a la gran ciutat i la recerca l'aire pur i de fonts saludables, unes qualitats que van trobar a Arenys de Munt.

L'Antoni López i la seva família es van estatjar al número 55 (avui 57) del carrer Panagall, al casal que Josep Castañer els va llogar (3). El veïnatge amb els Corrioles (Martí Colomer Jaurès i el seu fill, Martí Colomer Borrell tenien una botiga de pa i queviures a l'edifici del costat, Panagall 53)) i la seva afinitat ideològica i cultural, va fer que hi tinguessin una relació molt estreta. Les estades estivals dels López a Arenys de Munt propicià l'arribada a Arenys de Munt

de tota una generació d'artistes, pintors, escriptors i intel·lectuals que varen revolucionar el poble i que van aglutinar al seu voltant les energies que podríem anomenar alternatives al sistema: lliurepensadors, progressistes, republicans, maçons i bona part del jovent del poble.

Aquella colla de bohemis encapçalats pels López va tenir una bona acollida entre la gent d'Arenys de Munt. A final d'agost de l'any 1900, una gentada s'aplegà al davant de casa seva, per escoltar la serenata que la Societat Coral Euterpense La Constància, del Centre Democràtic, va oferir en homenatge als López. Llegim a *l'Esquella de la Torratxa* que la Coral va interpretar la Marsellesa, Invocació a Euterpe, Les flors de maig, La maquinista i l'Arre Moreu. A l'acte que "aplegà tot el poble", s'intercanviaren frases elogioses el Sr. Roca i Roca, director de *l'Esquella* i el Sr. Furull president de la societat coral (4). Les pàgines de *La Campana de Gràcia* elogiaren la labor de la Coral La Constància, seguidora dels Cors de Clavé i la feina que hi duia a terme el seu director Sr. Lloveras.

L'any 1912 entrà en escena un nou protagonista que donà un impuls decisiu al món cultural del poble: el cafè teatre de Can Colomer, l'edifici de l'antic cafè de Can Cavall adquirit per Josep Colomer Borrell. L'estrena del nou teatre, anomenat en aquells mo-

ments Saló Familiar, s'efectuà en la revetlla de Sant Joan del 1912 amb l'obra "Aucells de pas" de Santiago Rusiñol i Martínez Sierra. La vetllada finalitzà amb el sainet de Rusiñol "El pintor de miracles"(5). El cafè de Can Colomer esdevingué una mena de santuari espiritual freqüentat pels bohemis intel·lectuals i artistes aplegats a Arenys de Munt sota la batuta dels López. El cafè de Can Colomer fou escenari de vetllades nocturnes inacabables, on no hi podia faltar l'alcohol, preferentment conyac i absenta, a l'espera que les primeres clarors del dia avisés els tertulians que era l'hora de retirar-se a dormir. Les personalitats que efectuaren parada, nocturna o diurna, al cafè teatre de Can Colomer (que aviat rebé el sobrenom de *Can Corrioles*) foren nombroses: Santiago Rusiñol, Ramon Casas, Miquel Utrillo, Enric Casanovas, Manolo Hugé ...

La presència dels López a Arenys de Munt va motivar que sovint les pàgines de la *Campana* i de *l'Esquella* donessin informació de fets esdevinguts al nostre poble i considerats d'interès per als lectors de la revista. Les notícies sovintegen des de l'any 1880. Així, trobem com s'informà del concurs de puntes i blondes de l'any 1906 (6). També, el mes de març de 1909, hi trobem la festa de comiat del grup escolar de les Escoles del Districte Sisè que havien efectuat una estada al nostre poble. A l'acte prengueren la paraula alumnes i

El número 55, avui 57, del carrer Panagall fou la residència dels López a Arenys de Munt. Foto: Josep Vila

El pati blau, de Santiago Rusiñol, pintat al pati del Panagall 47, avui 51

professors, el diputat Calvet, Albert Bastardas alcalde de Barcelona i l'alcalde d'Arenys de Munt Ramon Vernis qui "feu vots per a que la colònia escolar de les Escoles torni a la pintoresca vila ahont serà novament rebuda ab els brassos oberts"(7).

El biaix anticlerical de *La Campana* es mostrà cruament en els qualificatius que va rebre el vicari recentment destinat al poble des de 1910: "escarabat piloter", "xarrupa llànties", "torero místic".. Els insults pujaren de to quan el vicari posà problemes per batejar una nena, filla de Josep Alsina, president de la Joventut Republicana (8). D'altra banda, i per contrast, els redactors de *La Campana* varen felicitar l'alcalde Ramon Vernis per la feina feta fins a l'any 1916: les voreres de la Riera, els safareigs públics, la il·luminació elèctrica i el fet que els viatges a Arenys de Mar es poguessin fer en automòbil (9).

Les relacions de la colònia bohèmia amb la gent del poble s'anaren estrenyent. Les tertúlies, sobretaules i berenars al Panagall 47 (Can Cusachs, avui Panagall 51), propietat de Maria Castellet, foren freqüents, fins al punt que l'any 1913, Santiago Rusiñol hi pintà les diferents versions del seu magnífic "El pati blau", captivat pel món vegetal del pati i pel blauet vivíssim amb què estaven pintades les parets que tancaven el recinte (10). Probablement, les trobades també tingueren lloc a Ca l'Oms (Panagall 43 i 45) amb qui tingueren una bona relació, a la botiga dels Corrioles (Panagall 53) o al mateix casal on sojornaven els López (Panagall 55). En determinades ocasions, Antoni López Benturas havia organitzat trobades literario-gastronòmiques,

amb tot l'equip de La Campana de Gràcia, a la residència de La Juliana, l'esplèndida mansió que Alfred Riera Juliard havia fet aixecar entorn de 1880, a la part baixa del poble, prop del terme d'Arenys de Mar. Per la seva banda, Antoni López Llausàs, fill, es relacionà amb el sector més jove i més motivat intel·lectualment d'Arenys de Munt, com la Concepció Oms Pascual, l'Antònia Torrent Martori o en Joaquim Valls.

Amb el precedent del meeting celebrat a Arenys de Munt el mes d'abril de 1905, en el qual assistiren "los jóvenes Palma y Companys"(11) , l'estiu de l'any 1913 va néixer la Joventut Republicana d'Arenys de Munt (12). La nova entitat va gaudir en tot moment del suport del món cul-

tural i ideològic aplegat entorn dels López. El dia 17 d'agost d'aquell any de 1913, la Joventut Republicana organitzà el seu primer míting amb la presència d'una colla de personalitats: Andreu Nin, Joan Balugera de l'ajuntament de Barcelona, R. Raventós, Xavier Gambús, Guerra del Rio i Serra Constansó, ex-diputat provincial (13). L'alcalde Ramon Vernis no donà permís per celebrar el míting a la Riera, cosa que va provocar que la gentada que assistia al míting es

Concepció Oms Pascual, que compartí amistat amb Antoni López Llausàs. Foto: L'Abans. M. Colomer i G. Casals. P. 403

concentrés al davant del Cafè Sellés, seu de la nova entitat republicana. Un dels ponents del míting fou precisament Antoni López Llausàs (14). El president de la nova entitat republicana fou Josep Alsina. (15) El 27 d'agost de 1922, la Joventut Republicana organitzà una llúida festa a Ca l'Amar de Sobirans, en la qual participaren diverses entitats afins al seu ideari republicà: El Radical de Canet de Mar, Fraternitat de Calella, Casa del Poble de Blanes, Radical de Mataró i Casa del Poble de Badalona. (16)

El 9 d'agost de 1914 tingué lloc al Teatre Colomer un esdeveniment artístic de primer ordre: la representació del drama "El Místic" de Santiago Rusiñol, protagonitzat per l'actor Enric Borràs i la seva companyia. Aquesta obra era una apologia de mossèn Cinto Verdaguier i una crítica a les persecucions de què fou objecte el poeta per part de l'estament catòlic oficial. La representació, que es feia en benefici dels pobres de la vila, preveia una conferència del mateix Rusiñol al final de l'obra. Santiago Rusiñol no pogué assistir-hi, tot i que envià unes notes que foren llegides en acabar l'acte. L'obra tingué un èxit clamorós. En el banquet organitzat en honor d'Enric Borràs, acabada la representació, Joaquim Sagnier i Villavecchia, diputat a Corts pel districte i exalcalde de Barcelona, que va presenciar l'obra, felicità efusivament l'actor. Aquest recità algunes poesies. Les noies del poble cobriren l'automòbil que havia portat l'actor a Arenys de Munt, amb una estora de corones de llorer. L'alcalde no va assistir a la funció, però sí els regidors de l'ajuntament (17).

Des de l'any 1916, Manolo Hugué s'incorporà al grup d'artistes i intel·lectuals d'Arenys de Munt.

La dictadura del general Primo de Rivera (1923-1930), amb la repressió de les entitats cíviques i polítiques que donaven suport a la llengua i la cultura catalanes, comportà una paralització de la majoria d'iniciatives culturals. Malgrat tot, les energies alternatives al sistema monàrquic que s'havien anat gestant al llarg del primer terç del segle XX, confluïren més tard en l'empenta que enderrocà la monarquia i proclamà la República l'any 1931.

Els López, pare i fill, foren el referent cultural i polític a Arenys de Munt durant el primer terç del segle XX. La seva llavor fructificà en la generació republicana que va prendre el relleu des de la dècada de 1920. Aquest article vol ser un reconeixement a la seva lluita mitjançant la cultura per aconseguir una societat més justa, democràtica i respectuosa amb els drets nacionals del nostre poble.

Agraïments:

Montse Julià Carulla

Neus Julià Carulla

Jaume Oms Vives

Josep Vila Castanyer

(1) *La Costa de Llevant*. Número 20. (Canet de Mar 1894).

(2) Anys més tard la llibreria es traslladà a la Ronda de Sant Pere. L'any 2013 tancà les seves portes. Avui l'edifici és ocupat per un Mac Donalds.

(3) Cap a finals dels anys 20, la casa va ser llogada a Lluçia Alsina (1882- 1952), Cianet, que hi organitzà el seu negoci de transportista. Lluçia Alsina fou regidor de la Lliga els primers anys republicans.

(4) *L'Esquella de la Torratxa*. Núm. 1131. 14 de setembre de 1900.

(5) *L'Escena Catalana*. Núm. 299. Barcelona, 29 de juny de 1912.

(6) *La Campana de Gràcia*. Barcelona, 3 de març de 1906.

(7) *L'Esquella de la Torratxa*. Barcelona, 26 de març de 1909.

(8) *La Campana de Gràcia*. Barcelona, 13 de febrer de 1915.

(9) *La Campana de Gràcia*. Barcelona, 17 de juny de 1916.

(10) Les diverses reformes que ha patit l'edifici han ocasionat que avui ja no hi quedi cap dels elements que apareixen a la pintura.

(11) *La Publicitat*. Barcelona, 1 d'abril de 1905.

(12) *La Campana de Gràcia*. Barcelona, 2 d'agost de 1913.

(13) *La Campana de Gràcia*. Barcelona, 9 d'agost de 1913.

(14) *La Campana de Gràcia*. Barcelona, 13 d'agost de 1913.

(15) Trencant el costum del bateig religiós, uns dies més tard, Josep Alsina va inscriure una filla al registre civil. Comptà amb Jaume Gironés i el seu fill com a padrins. *La Campana de Gràcia*. Barcelona, 23 d'agost de 1913.

(16) *La Campana de Gràcia*. Barcelona, 2 de setembre de 1922.

(17) *La Campana de Gràcia*. Barcelona, 14 d'agost de 1914.

LA CRUZ DE LOS CAIDOS

Agustí Barrera i Puigví

En la redacció del treball que presento, he emprat com a element de treball, el document d'arxiu següent:

DIRECCION GENERAL DE LA GUARDIA CIVIL
CONFIDENCIAL NUMERO.- 295

NOTA INFORMATIVA

ORIGEN: SIGC.- 412 Comandancia..... Manresa

DESTINO: Gobierno Civil Provincia.....Barcelona

FECHA: 12 de junio de 1979

ASUNTO: 221.- ACTO DE DESAGRAVIO DEMOLIDO MONUMENTO A LOS CAIDOS EN ARENYS DE MUNT.

DESTINATARIOS:2a SECCION E M (SIGC)..... MADRID

2a SECCION BIS E M IV REGION MILITAR.....BARCELONA

GOBIERNO CIVIL PROVINCIA.... BARCELONA

GOBIERNO MILITAR PLAZA Y PROVINCIA... BARCELONA

BARCELONA

SIGC 4a ZONA..... BARCELONA

SIGC 41a TERCIO..... BARCELONA

COMISION ESTUDIOS ALTO ESTADO MAYOR.. BARCELONA

Farem servir la informació del document, perquè malgrat les valoracions polítiques que s'hi fan, la descripció dels fets és objectiva, com he pogut comprovar en conversacions amb testimonis presencials. M'ha semblat interessant de no traduir els fragments del document incorporats per tal de respectar l'estil del document original.

Voldria remarcar que un fet com el que estem estudiant, d'una importància política relativa, genera un informe de dues pàgines, que s'envia set organismes estatals de tipus policial i d'investigació. Sembla que si bé la informació, és cabdal per a determinar l'acció pròpia i preveure la de l'altre, un excés d'informació pot dificultar de destriar la important de la que ho és menys, o fins i tot de la que és irrellevant. Així, no sempre tenir més informació, vol dir estar més ben informat, diem això, perquè com en d'altres àmbits de l'organització estatal, o de grans grups de poder la burocratització, és el gran enemic.

Els fets

“En fecha reciente, por un acuerdo en un pleno muni-

cipal del nuevo Consistorio de Arenys de Munt (Barcelona), se procedió a la demolición del Monumento a los Caidos, circunstancia que desaprobó parte del vecindario, al considerar que dicho monumento servía de ornato y que lo que podía hacerse era cambiar el sentido del mismo, haciéndolo valedero para todos los caidos en la contienda nacional de 1936-1939.”

El dia 1 d'abril es celebren a l'Estat les primeres eleccions municipals després del 1939, amb un triomf aclaparador de les opcions esquerranes. El 3 de març, la Unió de Centro Democràtic (UCD) havia obtingut una majoria relativa a tot l'Estat, el cinc d'abril es forma el nou govern d'Adolfo Suárez, el procés de la Reforma estava en marxa, no s'havia produït cap canvi fonamental en les estructures de l'Estat, ni en l'administració, ni en l'exèrcit, la policia i la guardia civil, els cos judicial, que havien estat els braços executors de la repressió durant el primer franquisme fins a la mort del dictador.

No es procedí a depurar responsabilitats pels quaranta anys d'un règim que ens volia eliminar com a poble (es procedí a un autèntic genocidi cultural) i com a treballadors. Els mecanismes del poder econòmic i polític restaren en les mateixes mans, llevat de petits retocs. Es tractava de canviar una mica a fi i efecte que res de fonamental canviés, en el control de les estructures del poder polític, econòmic i militar.

Calia una homologació a Europa, que fins aleshores el franquisme no havia pogut aconseguir, primer per la seva connivència amb el nazifeixisme fins el 1945, i per la repressió indiscriminada que havia dut a terme contra la dissidència política, calien nous mercats, la integració a Europa i per això era necessari, un règim homologat de democràcia parlamentària, aquests eren els objectius de la reforma, és en aquest context que cal emmarcar la redacció i la interpretació d'aquest document.

El 19 d'abril de 1979 es constituí el primer ajuntament després de la derrota del 1939, Esquerra Republicana de Catalunya ERC, obtingué sis representants d'un total d'onze regidors de l'ajuntament, JM Figueras fou escollit batlle, enllaçant així amb el darrer batlle d'ERC de la preguerra JM Soler (Martí Basí), (

1899- 1989) que fou Secretari de la Direcció General d'Administració Local, de la Conselleria de Governació. La tradició nacionalista i d'esquerres d'Arenys de Munt, donà aquest resultat favorable a les sigles que històricament, havien estat hegemòniques durant el període republicà. Els altres regidors eren tres de CIU, un regidor d'Entesa Unitària pel Socialisme i un regidor del Poble Unit.

El divendres 4 de maig de 1979, una màquina excavadora enderrocava la Cruz de los Caídos, que el batlle del poble i voluntari de la Divisió Azul José Missé Martí, havia fet aixecar a la Plaza de los Mártires, l'any 1942. El regidor que segons que sembla era el responsable de l'enderrocament del monument, explicà que la decisió s'havia pres perquè era un: "símbol feixista, franquista i anticatalà" (Arxiu Històric Municipal Arenys de Munt (AH-MAM) Llibre d'Actes .- núm 35, foli 51.

Com a resultat de l'enderrocament del monument llegim en el document :

"Con tal motivo, FALANGE ESPAÑOLA DE LAS JONS, solicita autorización al Gobierno Civil, para llevar a cabo el día 3 del presente mes en Arenys de Munt, un acto de desagravio al Monumento, que se autoriza a Manuel A. Tuero Mediedo, Jefe Provincial de Falange Española de las JONS, a llevar a cabo a las 11,30 horas del citado día, figurando también como colaboradores las Organizaciones y Partidos siguientes: FUERZA NUEVA ,FUERZA JOVEN, COMUNION TRADICIONALISTA Y FRENTE NACIONAL DE LA JUVENTUD.

Se tienen noticias de que en una reunión mantenida entre dirigentes de Fuerza Nueva y Falange, los pri-

meros pretenden llevar a cabo el domingo día 3 de los corrientes , en Arenys de Munt una acción contra el Ayuntamiento, cosa que no se llevara a cabo al tener Falange un acto autorizado y ser responsable de los posibles desmanes que se pudieran cometer.

Ante el anunciado acto de desagravio, se deja sentir entre las Autoridades y vecinos de la localidad, cierto temor a que se cometan desmanes y alteraciones de orden público.

En la tarde del día 30 del pasado mes, el Consistorio en Pleno se traslada a Barcelona a presentar su dimisión, como consecuencia de haber sido autorizado el acto y no recibir del Gobernador Civil respuesta

satisfactoria de su petición de apoyo y protección, decisión de dimisión que es reconsiderada tras la entrevista que mantienen con el Subgobernador Civil, quien comunica que el acto ha sido desautorizado.

En esta situación, en Arenys de Munt, distintos vecinos, tanto de ideología de derechas como de izquierdas, reciben llamadas telefónicas anónimas en las que se amenaza con causar daños físicos y en propiedades, creándose con ello cierto ambiente de temor."

Les amenaces d'agressions, generaren en el poble una por generalitzada, fent reviure l'espectre de la guerra i la repressió, moltes famílies marxaren del poble, a casa d'altres parents, com a mesura de precaució.

"Autorizado definitivamente el acto de desagravio, en la noche del 2 al 3 del actual,

grupos de jóvenes pertenecientes a dichas Organizaciones levantan una cruz de madera en el lugar donde estaba ubicado el Monumento demolido, a la que montan guardia toda la noche, figurando en la misma la inscripción: A LOS CAIDOS POR DIOS Y POR ESPAÑA, 1936-1939.

Inauguració i benedicció de la Creu dels Caiguts. 1941

En las primeras horas del domingo día 3, fueron llegando a Arenys de Munt, personas y grupos de las repetidas organizaciones y partidos, formándose una “guardia” que rodeaba la cruz con estandartes y banderas, mientras que personas uniformadas y una banda de tambores y trompetas, asimismo vistiendo el uniforme de Falange, tocaban marchas militares e Himno Nacional, que fue cantado varias veces por los asistentes con el brazo en alto, efectuándose asimismo por numerosas personas ofrendas de coronas, ramos y cruces de flores, que dos mujeres con el uniforme de falange iban colocando en el pie de la cruz.

Sobre las 12,30 horas dieron comienzo los discursos de los organizadores, tomando la palabra, en primer lugar el Jefe Local de FE de las JONS Sr. Mas, el que en nombre de todas las organizaciones patrocinadoras del acto dió las gracias a los asistentes al acto, diciendo que en el monumento demolido figuraban ocho personas de diversos partidos anteriores a la Guerra Civil a los que sin juicio previo ni otro motivo que sus creencias políticas o religiosas se las había asesinado durante el dominio del bando republicano en dicha contienda; que la demolición del monumento evidencia claramente que los autodenominados “demócratas de izquierdas”, mantienen su rencor su odio y ansias de revancha intactas mientras piden el olvido a los demás, de lo ocurrido en la guerra civil.

A continuación tomó la palabra MANUEL A. TUE-RO MEDIEDO; Jefe Provincial de Falange, el que dio lectura a varias cuartillas y aludió a la masiva presencia de Fuerzas de Orden Público, a los cuales calificó como “nuestros hermanos”, y dijo, dirigiéndose a los habitantes del pueblo, que las organizaciones asistentes al acto no eran terroristas ni iban a producir desordenes públicos; seguidamente atacó muy duramente al Gobierno y a UCD, a los que criticó toda su línea de actuación, calificando su labor de nefasta para España, acusándoles de incompetencia e ineficacia en toda su gestión y principalmente en su lucha contra el terrorismo y el mantenimiento del orden del orden público, así como en la lucha contra la delincuencia. Al termino de su discurso que duró unos cuarenta y cinco minutos, se dieron los gritos de “VIVA ESPAÑA”, “ARRIBA ESPAÑA” y “VIVA CATALUÑA ESPAÑOLA” y se cantó el CARA AL SOL con los brazos levantados.

Sobre las 13,30 horas, los organizadores agradecieron nuevamente la presencia de los asistentes y se les recomendó que iniciasen el retorno a sus hoga-

res en perfecto orden, recordándoles que el día 17 del actual se celebraría un acto similar en Granollers, donde también había sido demolido el Monumento a los Caídos, acto al que se les rogaba su asistencia. A partir de este momento, los asistentes que se contabilizaron en unos 1000, se fueron disolviendo en perfecto orden, sin incidentes y sin la intervención de la Fuerza Pública.

La actitud de los asistentes al acto, hacia las fuerzas de Orden Público, fue de completa adhesión, oyéndose en varias ocasiones gritos de VIVA LA GUARDIA CIVIL y VIVA LA POLICIA.”

Consideració final.- Quatre anys després de la mort del dictador, i en plena operació de reforma política, els nostàlgics del feixisme franquista, fan sentir la seva veu, es resisteixen a desaparèixer en la nova situació de democràcia formal com la que es planteja, no volen perdre els privilegis, dels quals han gaudit durant quaranta anys, ni acceptar cap rebaixa dels mateixos. El franquisme no ha estat derrotat militarment, com és el cas del feixisme italià o el nazisme alemany, els jerarques franquistes no han tingut el seu Nuremberg, per a condemnar políticament al règim franquista i els seus col·laboradors, això ha fet que persisteixi un franquisme sociològic, en distints sectors i capes de la societat catalana i espanyola, que té la seva traducció en organitzacions polítiques, que tenyides d'un democratismes formal, a hores d'ara, encara no han dut a terme una condemna taxativa del franquisme, perquè en el fons, molts d'ells són franquistes reciclats, transformats en : “demócratas de toda la vida”.

Les organitzacions que s'aplegaren a Arenys de Munt, el juny del 1979, entengueren el valor simbòlic de l'enderrocament del monument, i de l'acte que ells protagonitzaren com a resposta, el que passava, és que en aquells moments a Europa i a la Península, els vents que bufaven, eren adversos a la salutació a la romana, no només això sinó que era malvista, és a dir, no tenia futur. De tota manera caldria veure, si encara que el simbolisme hagi desaparegut, en l'inconscient col·lectiu del nostre poble, els quaranta anys de dictadura, han desaparegut del tot sense deixar marques, hàbits i formes de comportament heretades de la dictadura.

ELS SENYORS DEL MONTNEGRE

Gustau Adzerias Caus I

Els aficionats a la història generalment ens agrada estudiar els grans personatges o les gestes més èpiques, i moltes vegades oblidem a personatges més propers, que no han fet grans gestes però han dut a terme, moltes vegades involuntàriament, accions que han deixat empremta. Aquest podria ser la dels senyors del Montnegre.

El llinatge dels senyors del Montnegre està formada per diverses famílies que foren enllaçant-se, per raons de matrimoni, perpetuant-se en el transcurs del temps. Els Gualba, els Despapiol, els Barart (o Barardo) i els Peguera. La primera família fou la que adoptà el cognom originari de les seves propietats, els Gualba. Sabem que eren cavallers i obtingueren propietats a la vall de les aigües blanques, Aqua Alba, aquest topònim Aqua Alba (Gualba) ja està documentat l'any 1053. Desconeixem el seu origen, però segurament procedent del Llenguadoc, atrets per la crida feta per Ramon Borrell (972-1017), comte de Barcelona, de Girona i Osona; duc d'Hispania Citerior, per repoblar la Catalunya Vella, ermada per les ràtzies de al-Mansur (939-1002), sobretot, després la pressa i saqueig de Barcelona el 6 de juliol de 985. El membre més antic d'aquesta família que es coneix és

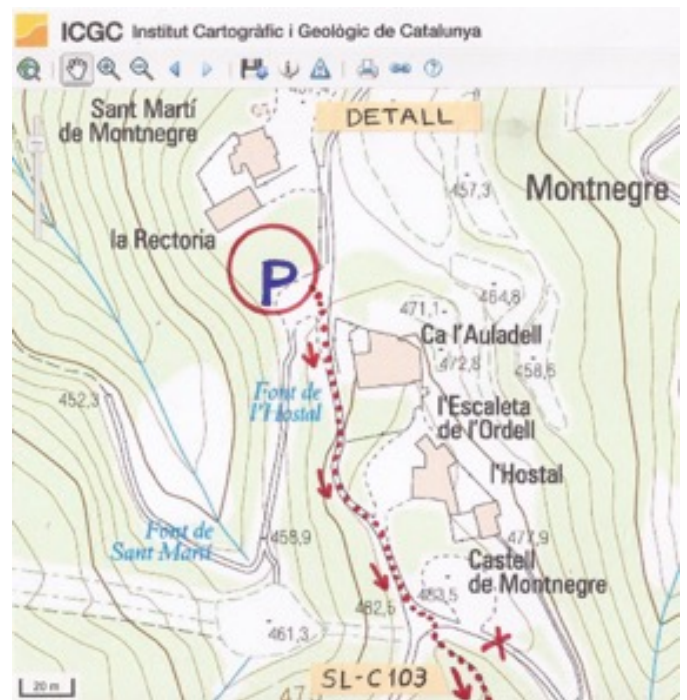

Escut d'armes dels Gualba

Arnau de Gualba, que apareix esmentat l'any 1200 en un document del monestir de Sant Cugat del Vallès que afecta béns situats a Sant Celoni. En efecte, el senyoriu de la vall i terme de Gualba pertanyia al monestir de Sant Cugat del Vallès.

Des del punt de vista històric, identifiquem el Montnegre amb un terme municipal aglutinat primerament per l'església de Sant Martí i, més tard, pel castell anomenat de Montnegre (1), centre d'una antiga baronia sota el domini de la família dels Gualba, que havia arribat a abastar les parròquies de Sant Martí del Montnegre, Sant Cebrià de Fuirosos, la Batllòria (2) i Sant Vicenç de Gualba. El castell de Montnegre s'alçava prop

de l'església de Sant Martí de Montnegre, i deixà de ser habitat des del segle XIV. Extingit el règim senyorial, amb l'adveniment del món municipal modern, aquest territori veié reduïts els seus límits, que passaren pràcticament a coincidir amb la demarcació de la parròquia de Sant Martí, i tingué ajuntament propi fins a l'any 1927, en què passà a integrar-se al municipi de Sant Celoni (3).

Segons el document de 22 d'abril del 1274 (4), (Es tracta del primer text que ens confirma l'existència del castell de Montnegre, del qual avui gairebé no queden restes i que, sembla, era situat en un petit turó que hi ha no gaire lluny de l'actual església de Sant Martí i prop de l'Hostal.). El cavaller Ponç de Gualba va adquirir a l'infant Pere (5), futur rei Pere II el Gran, el domini senyorial del castell i terme del Montnegre, com a compensació per un préstec que havia fet a la Família Reial. Fill d'aquest Ponç de Gualba va ser el bisbe de Barcelona anomenat també Ponç de Gualba (1301-1334), germà d'Arnau, segon senyor de Montnegre. Fou el primer gran impulsor de la catedral gòtica de Barcelona. Era, a més, nebot de Guerau de Gualba ardiaca major i bisbe electe de Barcelona. Podem, doncs, afirmar que es tracta d'una família que es va dedicar molt aviat a les finances malgrat la seva condició de cavaller, i que als seus orígens es troba molt relacionada amb la catedral de Barcelona, el monestir de Sant Cugat del Vallès i després amb el

vescomte de Cabrera. Aquesta activitat va ser seguida pels membres de la família i els va permetre tenir fins a arribar el segle XVII un patrimoni considerable.

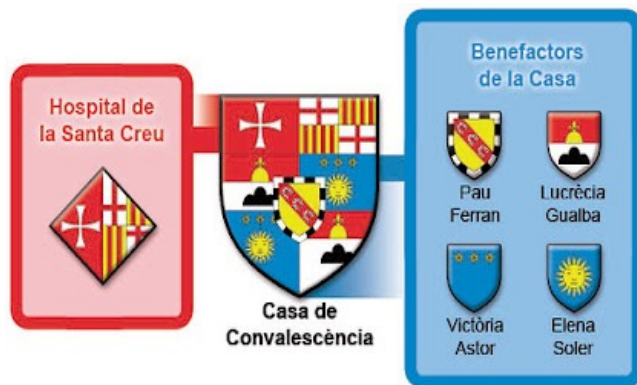
Tirant lo Blanch. València 1490

Un dels personatges més importants d'aquesta família, encara que involuntàriament, fou Martí Joan de Gualba. Era el segon fill de Guerau II de Gualba, VI senyor del castell de Montnegre, i d'Elionor. Aquest Guerau apareix a la documentació com a cavaller i habitant de Barcelona, per la qual cosa suposem que el fill Martí Joan devia néixer a Barcelona. El pare Guerau va ser administrador i majordom de Violant de Prades, esposa de Bernat Joan de Cabrera, comte de Mòdica i vescomte de Cabrera i de Bas. Mentre el seu germà gran, Guillem-Ramon de Gualba, quedà com el VII senyor del Montnegre, en Martí Joan, es dedicà a les finances i a l'administració d'hisendes, i que tingué també la representació i els negocis a la ciutat de València almenys des dels primers anys del segle xv. Col·loquialment l'hauríem de qualificar com de "prestamista". La documentació més antiga que tenim sobre Martí Joan de Gualba és de l'any 1443, quan el seu pare en qualitat d'administrador i majordom de la comtessa de Mòdica nomena procurador el seu fill Martí Joan sobre determinades qüestions i cobrances que hi ha a prop de la batllia de Sant Celoni, autoritzant-ho a atorgar àpoques o rebuts. Ja el 1452 vam documentar Martí Joan de Gualba a la ciutat de València, com a fill i hereu a València del cavaller

Guerau II de Gualba, que consta mort el 5 de febrer de 1455. Però no va ser fins a octubre de 1456/agost de 1457 quan va traslladar oficialment el seu domicili a València, on es va casar amb Caterina de Selma després d'establir capitulacions matrimonials davant el notari Joan Domingo el 10 de gener de 1457.

Sabem que el 24 d'abril de 1465 Galceran Martorell va reclamar judicialment a Martí Joan de Galba un llibre propietat de Joanot anomenat Tirant lo Blanch. Amb la venda del manuscrit, Galceran pretenia satisfer una part dels 154.446 sous i 6 diners que, segons ell mateix, Joanot el novel·lista li devia.

El manuscrit reclamat per Galceran estava format per "XXVII sisternes del full entregue deslligat", és a dir, 648 pàgines i va ser empenyorat per Joanot Martorell a Gualba a canvi de 100 reals, uns 150 sous. Cinc dies després, el procurador judicial de Martí Joan de Gualba va rebutjar la demanda que havia interposat davant el governador general de València, tot al·legant diverses raons, entre les quals que Joanot havia empenyorat el manuscrit per 100 reals, ja que, segons Galba, «lo dit mossèn Johanot passava moltes necessitats e lo dit Martí Johan li prestava diners sovent, la qual cosa no és ignorada per lo dit mossèn Galceran Martorell; Martí Joan de Gualba, que, a més, era creditor de Galceran Martorell per una quantitat més gran que el valor del llibre, havia acordat amb Joanot que si «dins hun any no pagava lo dit mossèn Johan Martorell, lo dit llibre fos del dit Martí Johan e d'aquí avant pogués vendre aquell o retenir aquell axí com a seu propi», i «afegia Galba que aqueix acord s'havia pres ja feia més de catorze o quinze mesos»). Es tracta, sens dubte, d'una maniobra desesperada, i que va resultar infructuosa, de la família Martorell per a recuperar el manuscrit del Tirant.

Segons el testament de Martí Joan de Gualba, atorgat el 27 de març de 1490, els seus llibres i entre ells el Tirant, l'original d'impremta i els dotze exemplars que li havia de lliurar l'impressor havien de ser portats al seu nebot Guerau de Gualba, senyor de Montnegre,

i aquest havia de guardar-los al castell de Montnegre en recordatori seu. (“vull e man que tots els llibres que jo tinc i, après ma fi, trobessin a la casa meua sent de l'hereu meu dejús escrit, i vull e man que no sien venuts sinó que aquell dit hereu meu dejús escrit aquells dets llibres hagi de prendre i portar i aquells metre al castell de Montnegre, situat al principat de Catalunya, en el qual aquest castell els dits llibres hagin de ser reservats i conservats per memòria i remembrança meua”).

Però el castell de Montnegre després de la guerra de la Generalitat i la revolta remença va quedar greument danyat. Encara el 1484 el cabdill remença Pere Ramon de Sala el va ocupar durant algun temps, i no va ser retornat al seu propietari fins al 1485. Ja no va ser reconstruït i el seu nebot Guerau degué portar el Tirant i els llibres i béns mobles de Martí Joan que van viatjar fins a Catalunya a la nova residència oficial del senyoriu de Montnegre, que va formar el nucli de la Batllòria (6) amb el casal familiar (Can Bruguera), un hostel (El Ribot). Va ser en aquesta localitat on Guerau de Gualba el 28 d'octubre de 1490 va signar l'acceptació de l'herència del seu oncle.

Sobre aquest episodi existeixen vàries anècdotes, que resulten interessants. La primera sobre la identitat de Martí Joan de Gualba: en molts documents apareix com a Martí Joan de Galba, nascut a València, casat amb Caterina de Selma i “prestamista” d'ofici. Resulta difícil creure que són dos personatges diferents. La segona, atribueix l'autoria de l'última part del Tirant, la quarta, a Martí Joan de Galba (Gualba), que es fonamenta en el colofó de l'incunable de 20 de novembre de 1490, el qual resa: “Aquí feneix el llibre del valerós i estrena cavaller Tirant lo Blanc, príncep i césar de l'Imperi Grec de Constantinoble, la qual cosa fonc traduït d'anglès en llengua portuguesa i, après, en vulgar llengua valenciana pel magnífic i virtuós cavaller mossèn Joanot Martorell, el qual, per mort seva, no va poder acabar de traduir sinó les tres parts. La quarta part, que és la fi del llibre, ha estat traduïda, a pregàries de la noble senyora dona Isabel de Lloris, pel magnífic cavaller mossèn Martí Joan de Galba”. Aquest colofó té diversos problemes.

El primer de tots és que el Tirant mai no va estar dividit en quatre parts. El segon que va ser imprès vuit mesos després de la mort de Martí Joan de Gualba, el qual mai no va ser cavaller, com diu el colofó, sinó només donzell (hidalgo, infant). I el tercer, i el més important i decisiu de tots, és que contradia l'autoria única que Joanot Martorell afirma a la dedicatòria: “I

perquè a la present obra altri no puix ésser increpat si defalliment hi serà, jo, Joanot Martorell, cavaller, sols vull portar el càrrec, i no altri amb mi; com per mi sols sia estada ventilada”.

I tal com apareix en la portada de l'edició de Barcelona de 1873, que s'ajunta a aquest article.

La biblioteca dipositada en el casal del Gualba a la Batllòria, amb el Tirant inclòs, patí de saquejos i destrucció, la més important durant la Guerra del Francès (1808-1814), en ser el casal, caserna d'un regiment de l'exèrcit imperial. Molts llibres foren cremats com a combustible.

De la primera edició Incunable de València de 1490 tingué un tiratge de 715 exemplars; i de la segona, la de Barcelona de 1497, de 300 exemplars, i només com a curiositat avui dia resten:

Tirant lo Blanch. Barcelona, 1873

Edició 1490: Tirant lo Blanch, València, Nicolau Spindeler impressor (1 volum > Editio Princeps).

- Exemplar de l'incunable incomplet de la Universitat de València. Biblioteca Històrica, Sig. INC 39.
- Exemplar de l'incunable conservat a Nova York, a la Hispanic Society of America, més conegut com a NY1 o N1.
- Exemplar de l'incunable conservat a Londres, a la British Library.
- Folis d'un exemplar de l'incunable, a la Biblioteca de Catalunya.

Edició 1497: Tirant lo Blanch, Barcelona, Pere Miquel i Diego Gumiel.

- Exemplar de l'incunable conservat a Nova York, a la Hispanic Society of America, més conegut com a NY2 o N2.
- Exemplar de l'incunable conservat a la Biblioteca de Catalunya-Fons Dalmases (fragmentari).
- Exemplar de l'incunable conservat a la Biblioteca de Catalunya-Fons Aguiló (fragmentari).

Sobre la família Gualba de Montnegre, encara hi podem fer alguns afegits i precisions, procedent del llegat de Lucrècia de Gualba, que conserva l'Arxiu Històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona. La necessitat de disposar de més espai pels malalts era una preocupació important, ja que un cop curats no sortien completament recuperats de l'hospital, i a vegades hi havia fins a tres malalts en un mateix llit. Això generava un problema: obligava a donar d'alta a molts pacients i predisposava la seva recaiguda de la malaltia. I com a conseqüència consumia els recursos limitats de l'hospital perquè havien de tornar a ingressar els malalts.

Així doncs, la Casa de Convalescència funcionava com un establiment independent de la resta de l'hospital, inaugurat el gener de 1680 durant la festivitat de Sant Pau, presentava dos-cents llits de ferro i quatre-cents matalassos i quadres per "animar la vista als malalts", i donaven carn i postres a tots aquells que podien consumir. L'enllaç institucional entre la Casa i l'Hospital sempre va ser evident, tant que, en traslladar-se l'hospital a la seu actual de l'edifici modernista al segle XX, també ho fa la Casa de Convalescència, en un edifici independent que se situa al costat de la resta de pavellons de l'actual Hospital en actiu.

Al segle XVII un dels problemes més destacats eren els recursos i el seu finançament. I gràcies a la caritat i les donacions del Consell de Cent, de la Diputació de Barcelona i de quatre nobles de Barcelona: Pau Ferran, Lucrècia de Gualba, Victòria Astor, i Elena Soler va ser possible la fundació de la Casa de Convalescència al segle XVII. L'edifici inicia la seva construcció el 1629, però no va acabar de manera definitiva fins a l'any 1680 a causa de diferents contratemps com a pestes, incendis, manca de pressupost, etc. El 1921 passa a ser propietat de l'Ajuntament fins que el 1931 es converteix en seu de l'actual Institut d'Estudis Catalans (IEC). Lucrècia de Gualba (1579-1687) fou l'última baronessa de Montnegre del tronc directe de la família Gualba. Morí sense descendència i el títol passà als seus nebots, Guillem de Gualba i Despa-

piol, que no tingué successor, i el títol l'ostentà la seva germana Maria. Aquesta casa amb Marià de Berart (o Berardo) i de Bas. Tingueren una filla, Maria de Berart i de Gualba, baronessa de Montnegre, casada amb Francesc d'Ortafà, senyor d'Ortafà.(7)

Va pertànyer a la família fins a la guerra de Successió i es va perdre amb l'exili del seu darrer posseïdor, Francesc de Berart i Santjust (o Espuny), a qui fou concedit el títol de marquès de Montnegre per l'arxiduc Carles d'Àustria i que s'havia distingit en les negociacions del tractat d'Utrecht per la seva defensa de les llibertats i institucions catalanes. Per cert, que un dels fills del marquès de Montnegre, Antoni de Berart i Morera, capità de la Coronela (8), morí defensant el baluard barceloní del Portal Nou durant el setge de 1714. Una germana de l'Antoni de Berart, Maria baronessa de Montnegre, casa amb Josep-Francesc de Peguera (1684-1746), II marques de Foix i senyor de Torrelles, encara hem pogut resseguir la successió d'aquesta família en relació amb la baronia o senyoria de Montnegre, fins que s'extingí a la segona meitat del segle XIX.

Bibliografia

- EL MONTNEGRE. PRIMERES NOTÍCIES ESCRITES.- Joan Portals i Martí.
- LA FAMÍLIA GUALBA I EL TIRANT LO BLANC.- Josep Moran i Ocerinjauregui.
- GUALBA, MARTÍ JOAN de.- Jaume Torró Torrent.
- UNA VERSIÓ MODERNA DE NOVEL·LA DE CAVALLERIA: TIRANT LO BLANC.- www.funDoc.net.
- EDICIONS DEL TIRANT LO BLANC.- Biblioteca Virtual Miquel de Cervantes.
- LA CASA DE LA CONVALESCÈNCIA.- Internet.
- ARBRE GENEALOGIC.- Gustau Adzerias Causi

(1) L'any 998, s'esmenta un castell en aquell lloc, en el cartulari de Sant Cugat.

(2) Parròquia de la Nostra Senyora de l'Esperança.

(3) Josep M. Pons i Guri en el seu article Montnegre, baronia de, de la Gran Enciclopèdia Catalana.

(4) Arxiu Reial (Arxiu de la Corona d'Aragó): Registres de Cancelleria, reg. 37, foli 87.

(5) Fill de Jaume I el Conqueridor i de Violant d'Hongria

(6) El topònim de Batllòria pot tenir diversos orígens i es troba escrit des d'antic de varies formes (Valloria, Vatlloria, Badlloria...). És possible que derivi de Vallis Aurea (Vall d'or) o de Vallis Laurea (Vall de llor), però també pot tenir el fonament en la paraula batllia, que designa on hi havia els òrgans de govern del castell de Montnegre.

(7) Ortafà, és el poble cap del municipi del mateix nom, de la comarca del Rosselló, a la Catalunya del Nord.

(8) V batalló de Sant Sever, 4ª Cia.

LA CAUSA GENERAL D'ARENYS DE MUNT

Propaganda franquista per justificar la repressió

Elies Surroca i Campàs

Un cop acabada la guerra civil l'any 1939, començà una forta repressió per part de les autoritats franquistes – i que ja s'anava practicant a les zones dominades pels revoltats – amb l'eliminació física i moral dels republicans perdedors de la guerra, per tal, de fer una depuració de la població no addicta al règim del general Franco.

Pocs mesos abans d'acabar la guerra s'iniciaren els consells de guerra amb judicis sumaríssims als diferents tribunals militars dependents de l'Auditoria de Guerra de l'Exèrcit d'Ocupació. Segons el Bando publicat per Franco de declaració d'Estat de Guerra del 30 de juliol de 1936 (BO núm.3) s'establí que s'actuaria amb procediments sumaríssims contra els responsables de “agresión a las fuerzas armadas, rebelión, resistencia a la autoridad, propaganda subversiva, etc.”. Amb el decret de l'1 de novembre de 1936 es va establir que en les ciutats ocupades es crearien Consells de Guerra permanents per fer judicis sumaríssims d'urgència (BO núm. 18) i es restablí la pena de mort el mes de juliol de 1938 (BO núm. 7 de 7 de juliol de 1938).

Tot i que, la majoria de judicis contra els republicans catalans es van celebrar amb audiència pública al Govern Civil de Barcelona, també se'n celebraven a altres llocs com, Lleida, Arenys de Mar, Mataró, Badalona, etc., on foren jutjats molts vilatans i vilatanes d'Arenys de Munt. Els que es van enfrontar a aquests consells de guerra van ser acusats paradoxalment, de *Rebelión Militar, Auxilio a la Rebelión o Adhesión a la Rebelión Militar*, tenint en compte, que els revoltats eren els que havien guanyat la guerra.

I per establir les responsabilitats dels acusats, el ministre de justícia Esteban Bilbao Eguia (1) per ordres directes del general Franco i per decret del 26 d'abril de 1940, va ordenar al fiscal del tribunal suprem: “instruir una Causa General para conocer los hechos delictivos cometidos en todo el territorio nacional durante la dominación roja”, que no fou res més, que pura propaganda franquista, per desqualificar als republicans, fer una depuració entre els perdedors de la

guerra i justificar la revolta contra el govern legítim de la República. Però, davant de la complexitat que anava adquirint la investigació, el govern en un decret el 19 de juny de 1943 (2), va establir que es nomenés un fiscal en cap de la causa general que assumís les funcions que tenia assignades la fiscalia del tribunal suprem sota l'exclusiva i directa dependència del ministre de justícia, que aleshores era l'Eduardo Aunós Pérez, un català de Lleida, antic ministre de la Lliga i principal impulsor de la Causa General.

I en les instruccions dictades pel Fiscal General encarregat d'instruir la causa general es deia, entre altres coses:

“La causa general tiene por objeto averiguar i hacer constar, con todas las garantias de un procedimiento judicial:

1º.- Todos los asesinatos y demás delitos graves cometidos bajo el dominio rojo.

2º.- Las personas responsables de los mismos y las

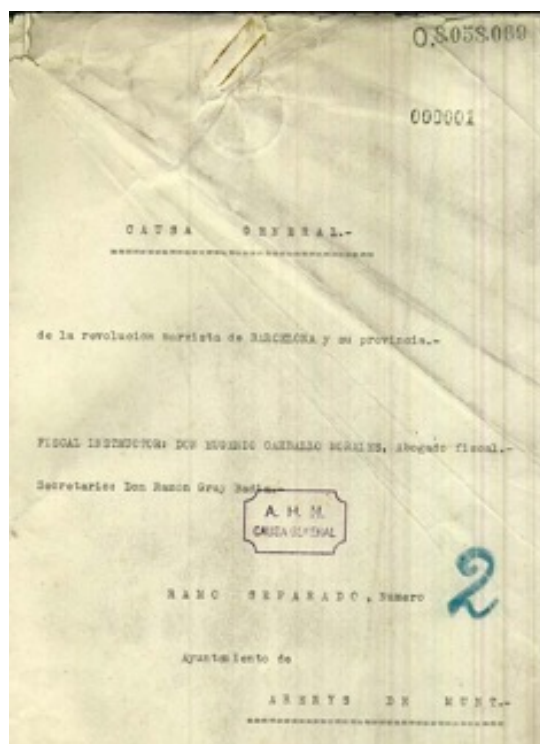
pruebas de los cargos contra los mismos, aunque estén en paradero ignora-do...

3º.-

Descubrir la organización del terror marxista y quienes fueron sus inspiradores, directores, ejecu-

tore, cómplices, procedimientos empleados, etc..

5º.- Principales desmanes, atropellos cometidos en

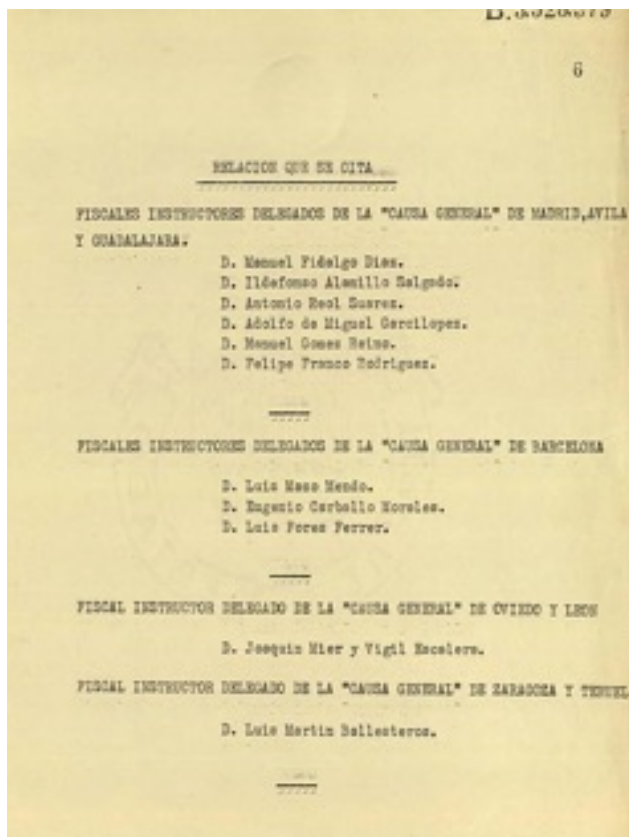

Coberta de la Causa General

lo relativo a persecución religiosa, justicia, propiedad, etc..." (3).

Obertura de causes judicials als republicans considerats culpables”

Però, abans que es comencés a instruir la Causa general, les represàlies contra els perdedors de la guerra Segons arribaven els combatents republicans a Arenys de Munt procedents del front o del camp de concentració, s’havien de presentar a l’Ajuntament i se’ls s’hi obria una fitxa per la Junta de Calificación Local – composta per: l’alcalde, el Cap de la Falange, el secretari de l’Ajuntament, el cap de la guàrdia civil i el capellà de la parròquia - on constaven els seus antecedents polítics i militars.

Els serveis de Informació e Investigació de la Falange, la Guàrdia Civil i les autoritats locals franquistes començaren, doncs, a enviar informació i denúncies als jutjats instructors dels diferents partits judicials, que provocà l’obertura de nombrosos judicis militars i civils entre els arribats del front i entre els polítics que havien restat a la rereguarda, i que van servir al fiscal instructor de la Causa General per confeccionar el seu pamflet propagandístic i justificar la repressió salvatge i indiscriminada contra els perdedors de la guerra.

Els soldats republicans que es trobaven al camp de concentració i tenien denúncies o informes desfavorables de les autoritats locals, eren reclamats per ingressar a una presó de la comarca (Arenys de Mar, Mataró, Badalona) o a la Model de Barcelona, en espera de ser jutjats. I els que estaven a Arenys de Munt i eren denunciats per la Falange o la guàrdia civil, eren conduïts per agents dels cossos repressius al jutjat d’instrucció d’Arenys de Mar que els hi obria una primera causa judicial, per ser, posteriorment traslladats a Mataró o a Barcelona i jutjats en consell de guerra (4).

La Causa General d’Arenys de Munt

El dossier de la Causa General d’Arenys de Munt consta de 191 documents, que amb data de 18 d’octubre de 1940 es van començar a generar entre el fiscal instructor i l’ajuntament, per mediació del secretari judicial designat per la tramitació de la documentació relativa a la causa, i que va recaure en la persona de Ramon Grau Badia.

A Barcelona la seu del fiscal de la causa general s’establí al Palau de la Ciutadella, i el fiscal encarregat de la província de Barcelona va ser, l’Eugenio Carballo Morales (5), que al partit judicial d’Arenys de Mar - compost de 21 localitats del Maresme i del Vallès - va instruir les peces separades 1587 i 1588 (entre els quals hi havia Arenys de Munt, integrada a la: (Pieza primera o principal de la província de Barcelona – Archivo Histórico Nacional –Ramo Separado: 2 Legajo: 1587. Cajas: 1y3) (6).

Segons instruccions del fiscal encarregat de la província de Barcelona, en la Causa General d’Arenys de Munt (7) s’havien de tramitar i instruir els fets delictius següents:

- 1). Relació de persones residents al terme municipal que durant la dominació roja van ser mortes violentament, van desaparèixer o foren assassinades.
- 2). Relació de cadàvers recollits en el terme municipal de persones no residents i que van patir una mort violenta durant la dominació roja.
- 3). Relació de tortures, incendis d’edificis, saquejos, destruccions d’esglésies i objectes de culte, profanacions i altres fets delictius comesos al terme municipal durant la dominació roja.
- 4). Informes de la guàrdia civil i de l’ajuntament, i declaracions de testimonis.

Conclusió

Més de 150 persones relacionades amb Arenys de

Munt es poden trobar en la documentació de la Causa General, tant a la relacionada amb Arenys de Munt, com a altres jurisdiccions catalanes o espanyoles. D'aquestes 150 persones no totes van ser condemnades per la justícia feixista. Algunes només van ser investigades, altres van ser víctimes de la violència revolucionària d'alguns sectors de l'anarquisme incontrolat, però, la majoria eren republicans de bona fe i lleials a la república, que només van ser responsables d'haver perdut la guerra, i per aquest motiu van ser represaliats pels botxins franquistes amb contundència i amb ànim de venjança, per tal, d'exterminar definitivament les idees d'esquerres i el perill separatista català de l'estat espanyol.

El ministre Esteban Bilbao ordenà la instrucció de la Causa General

De totes maneres als documents de la Causa General, només es limiten a constatar fets ja depurats, doncs, tots els acusats en la causa, ja estaven a la presó, a l'exili o havien estat afusellats. Molta part de la documentació generada, tenia relació amb la investigació dels assassinats dels civils de dretes, comesos a la re-reguarda, i de donar a conèixer els noms dels pobres republicans, que per defensar la República a Arenys de Munt van ser acusats – gràcies a la col·laboració de les autoritats franquistes locals - de tots els crims imaginables, fossin culpables o no. En canvi, els crims comesos pels revoltats han quedat en la impunitat. Ni els han reconegut mai, ni han pagat de cap manera pels seus actes.

Relació de persones d'Arenys de Munt citades en la Causa General oberta pel fiscal Eugenio Carballo Morales al partit judicial d'Arenys de Mar (8)

- Agell i Gaset, Conrad.- Expediente: 2. Folios: 95-121 - Exp.: 3. Folio: 62.
- Agell i Gaset, Joaquim.- Exp.: 2 i 3. Folios: 62-95-121.
- Agell i Gaset, Josep.- Exp.: 2. Folios: 85-95-121 - Exp.: 3. Folios: 61/62.
- Alsina i Salvà, Joan.- Exp.: 3. Folios: 20-23-62-81-387 - Caja: 3. Exp.: 16. Folio: 68
- Arbó i Austrich, Bonaventura.- Exp.: 3. Folio: 182.
- Arcos i Galindo, Francisco.- Exp.: 2. Folios: 3-35-89-121-164/166-190-205-278-390-392.
- Arcos Galindo, Manuel.- Exp.: 2. Folios: 35-164-386-387-388/389-390-391/392.
- Artigas i Pol, Francesc.- Exp.: 3. Folios: 20-23-81.
- Ballejà i Pou, Carolina.- Exp.: 3. Folio: 165.
- Ballesta i Sánchez, Joan.- Exp.: 3. Folio: 181.
- Badia i Rucarols, Jaume.- Exp.: 2. Folios: 89-121.
- Banchs i Vila, Joaquim.- Exp.: 3. Folio: 182. Ex.: 2. Folios: 91-121.
- Bartoló i Puigpinós, Miquel.- Ex.: 2. Folios: 93-121. Exp.: 3. Folio: 62.
- Belando i Martínez, Joaquim.- Exp.: 3. Folio: 181.
- Bigorra i Jaurés, Francesc.- Exp.: 3. Folio: 182.
- Blanch i Vilà, Joaquim.- Exp.: 3. Folio: 62.
- Borrell i Macià, Francesc Xavier.- Exp.: 3. Folio: 142-145-146-147-150-151
- Bosch i Fornaguera, Martí.- Exp.: 3. Folio: 182.
- Cadellans i Oller, Lluís.- Exp.: 3. Folio: 181.
- Calafell i Cruañas, Miquel.- Exp.: 2. Folios: 89-121. Exp.: 3. Folios: 16-20-33-55-62-64-67-68-91/92/95-179/180-181/182.
- Calpe i Vilagrassa, Celestí.- Exp.: 2. Folios: 91-121. Legajo: 1595. Caja: 2. Exp.: 20. Folio: 24.
- Cantallops i Roura, Pere.- Exp.: 3. Folio: 181.
- Cañameras i Colomer, Vicenç.- Ex.: 2. Folios: 3-35-90-121-164-222.
- Carbó i Arsó, Vicenç.- Exp.: 2. Folios: 89-121.
- Carrasco i Mula, Domingo.- Exp.: 2. Folios: 109-121.
- Carreras i Olivé, Josep Maria.- Exp.: 2. Folios 95-121 - Exp.: 3. Folio: 66/67-182.
- Casas i Estol, Jaume.- Caja: 2. Exp.: 6. Folio: 597
- Casas i Estol, Josepa.- Caja: 2. Exp.: 6. Folios: 183-196.
- Casas i Vila, Joaquim.- Exp.: 3. Folio: 119-120-121-122-124
- Casas i Vila, Josep.- Exp.: 3. Folio: 16-22-42-43-44-49-54-55-59-80-119-120-122-174-181-183.
- Casellas i Colomer, Martí.- Exp.: 2. Folios: 109-121.
- Castanyer i Mainou, Andreu.- Caja: 3. Exp.: 12. Folios: 46-62-69 de 1941.

- Coll i Casals, Jaume.- Exp.: 2. Folios: 90-121.
- Coll i Casals, Santiago.- Exp.: 2. Folios: 108-121.
- Coll i Puigvert, Antoni.- Exp.: 2. Folios: 91-95-121 - Exp.: 3. Folio: 62.
- Colomer i Freixas, Francesc.- Exp.: 2. Folios: 95-121. Exp.: 3 - Folios: 62/67
- Colomer i Galceran, Joaquim.- Ex.: 2. Folios: 96-121. Exp.: 3. Folio: 62.
- Colomer i Mas, Jaume.- Exp.: 3. Folio: 182.
- Colomer i Torrent, Josep.- Exp.: 3. Folios: 113/114-132-176-181.
- Cot i Vives, Antoni.- Exp.: 3. Folio: 62.
- Culubret i Dalmau, Joan.- Exp.: 3. Folios: 16-22-29-32-33-63-80-83-93-95-181-183
- Culubret i Soler, Josep.- Exp.: 3. Folio: 93.
- Cusachs i Nualart, Salvador.- Exp.: 2. Folios: 85-121.
- Cusachs i Torrents, Martí.- Exp.: 2. Folios: 90-121.
- Dalmau i Collell, Lluís.- Exp.: 2. Folios: 109-121. (Milicià columna Durruti).
- Domingo i Albert, Josep Maria.- - Exp.: 3. Folios: 62/67-91/92/95-181-182 - Caja: 3. Exp.: 16. Folios: 67-68.
- Ferran i Maresma, Antoni.- Exp.: 3. Folio: 182.
- Ferrer i Ripoll, Jaume.- Exp.: 3. Folio: 62.
- Figuerola i Pagès, Joaquim.- Caja: 3. Exp.: 11. Folio: 176.
- Figuerola i Pagès, Josep.- Pineda. Exp.: 11. Caja: 3. Folios: 61-159/160-171. (Regidor).
- Font i Sabater, Francesc.- Exp.: 3. Folio: 63-181-183.
- Framis i Trias, Andreu.- Exp.: 3. Folio: 182.
- Galcerán i Peguera, Josep.- Exp.: 3. Folio: 182. Caja: 3. Exp.: 12. Folio: 48.
- Galera i Checa, Joan.- Exp.: 2. Folios: 91-121 - Exp.: 3. Folios: 20-62-91/92/95 - Caja: 3. Exp.: 16. Folio: 68-81.
- Gamell i Catarineu, Conrad.- Exp.: 2. Folios: 108-121 (acusat de ser milicià).
- Garcia Rojas, Catalina.- Exp.: 2. Folios: 91-121.
- Gras i Puigdefàbregas, Josep.- Sant Iscle. Caja: 2. Exp.: 6. Folios: 183-196 - Caja: 3. Exp.: 3. Folio: 46 - Caja: 3. Exp.: 12. Folios: 62-69.
- Grassot i Grivé, Joan.- Exp.: 2. Folios: 91-121 - Exp.: 3. Folios: 62/67-180-182.
- Graupera i Ballescà, Fèlix.- Exp.: 3. Folio: 71.
- Graupera i Leonart, Fèlix.- Exp.: 3. Folio: 16-22-29-32-33-38-39-41-63-71-78-80-85-165-174-175-181-183
- Guasch i Oliver, Fèlix.- Exp.: 2. Folios: 94-121). (Acusat de propagandista).
- Guinart i Valls, Tomás.- Exp.: 3. Folio: 16-29-32-33-64-80-84-91-92-181-183
- Hernández i Bayo, Vicenç.- Exp.: 3. Folio: 113/114.
- Hernández i Bayo, Antoni.- Exp.: 3. Folios: 179/180.
- Jaurés i Bellolell, Antoni.- Exp.: 2. Folios: 96-121. Exp.: 3. Folio: 62.
- Joseph i Sala, Salvador.- Exp.: 3. Folio: 113/114.
- Juan i Segura, Rafel.- Caja: 2. Exp.: 6. Folio: 597.
- Juvanteny i Montaña, Jaume.- Exp.: 3. Folios: 62/67 - Exp.: 32. Folios: 94-121.
- Leonart i Ferran, Joan.- Exp.: 2. Folios: 91-121 - Exp.: 3. Folios: 16-33-55-62/63-108-113/114-144-165/166-181/182.
- Leonart i Ferran, Joaquim.- Exp.: 3. Folio: 20.
- Llusà i Espinal, Blai.- Exp.: 3. Folio: 16-22-80-104-108-118-180-181/182-183
- Llobet i Corbera, Andreu.- Exp.: 3. Folio: 20-23-81.
- López i Diaz, Josep.- Caja: 3. Exp.: 16. Folio: 68.
- López i Miguel, José.- Exp.: 2. Folios: 35-64-121-166
- Madera i Ledo, Benito.- Caja: 1. Exp.: 2. Folios: 94-121.
- March i Mora, Antoni.- Exp.: 2. Folios: 95-121 - Exp.: 3. Folios: 62-182.
- Martí i Huguet, Roc.- Exp.: 2. Folios: 89 - Exp.: 3. Folios: 20-62-181/182.
- Martínez i Ortuño, Josep.- Exp.: 6. Caja: 2. Folios: 26-29-72-96-97-109-110-112/114-183-196-569-570.
- Martori i Roca, Joaquim.- Exp.: 3. Folio: 182.
- Mas i Catarineu, Ramon.- Exp.: 2. Folios: 94-21 (acusat de propagandista).
- Missé i Torras, Josep.- Exp.: 3. Folio: 115-156-158-161
- Molinai Carpena, Joan.- Exp.: 2. Folios: 89-121 - Exp.: 3. Folio: 62

Archivo General de la Guerra Civil. Salamanca

62/67- 180-181/182.

- Montsant i Ayet, Isidre.- Exp.: 6. Folios: 229-231 (acusat de ser membre de l'URC).
- Mora i Bigorra, Francesc.- Exp.: 3. Folio: 182.
- Morenza Pérez, Carlos S.- CDMH. F.PS.45 – M0269549.
- Nialet i Nazarico, Joaquim.- Exp.: 3. Folio: 113/114 - Legajo: 1585. Caja: 2. Exp.: 5. Folio: 298.
- Noguer i Ros, Joan.- Exp.: 3. Folio: 20.
- Oller i Rabellí, Joan.- Exp.: 2. Folios: 85-121 – Exp.: 3. Folios: 61/62-182.
- Ortega i Fernández, Pere.- Exp.: 2. Folios: 89-121 – Exp.: 3. Folios: 62/67 -181/182.
- Ortuño i Conejero, Francesc.- Exp.: 2. Folios: 91-121 – Exp.: 3. Folio: 62-180.
- Paituví i Rovira, Josep.- Exp.: 2. Folios: 85-121 (acusat de ser dirigent del Front Popular)
- Paituví i Rovira, Ramon.- Exp.: 3. Folio: 61.
- Parera i Regàs, Jaume.- Exp.: 3. Folio: 65
- Pascual i Cuesta, Valentí.- Exp.: 3. Folios: 62/67-182.
- Pascual i Roig, Josep.- Exp.: 3. Folio: 182.
- Planas i Gras, Josep.- Caja:2. Exp.: 6. Folios: 183-196 (acusat de cap de patrulles de Sant Iscle de Vallalta).
- Prats i Ferrer, Vicenç.- Exp.: 2. Folios: 95-121 – Exp.: 3. Folio: 62.(acusat de propagandista)
- Puigduví i Rucarols, Martí.- Exp.: 2. Folios: 89-121 - Exp.: 3. Folios: 16-20-22-33-62/63/64-80-91/92/95-113-114-181/182 – Caja: 3. Exp.: 16. Folios: 67-68-81.
- Ribas i Soler, Josep.- Exp.: 2. Folios: 95-121 – Exp.: 3. Folio: 62. Caja: 3. Exp.: 12. Folio: 70. (acusat de propagandista).
- Roig i Ordeig, Josep.- Exp.: 3. Folio: 67-182.
- Roig i Vila, Josep.- Caja: 3. Exp.: 12. Folio: 70.
- Ros i Casadevall, Narcís.- Exp.: 2. Folios: 92-12. Caja: 2. Exp.: 20. Folio: 24.
- Rossell i Domènech, Vicenç.- Exp.: 3. Folio: 62-182.
- Ruzafa i Maria, Agustí.- Exp.: 2. Folios: 94-121.
- Ruzafa i Maria, Francesc.- Exp.: 3. Folio: 181.
- Sabater i Casals, Francisca.- Exp.: 3. Folio: 20-81.
- Sabiote i Segura, José.- Caja: 3. Exp.: 11. Folio: 62 (element d'acció a Pineda de Mar).
- Salvà i Casals, Antoni.- Exp.: 2. Folios: 91-121 – Caja: 3. Exp.: 16. Folios: 67-68 – Exp.: 3. Folio: 22-33-62/64-91/92/95.
- Salvà i Casals, Ramon.- Exp.: 2. Folios: 89-121 – Exp.: 3. Folios: 16-33-62-64/67-80-91/92/95-113-114-179-181 – Caja: 3. Exp.: 16. Folio: 67-68.
- Sarlat i Solà, Francesc.- Exp.: 3. Folio: 181/182.
- Solà i Colomer, Francesc.- Exp.: 3. Folio: 182.
- Soler i Fornaguera, Antoni.- Exp.: 3. Folio: 182.
- Soler i Pelegrí, Joan.- Exp.: 3. Folio: 62-181/182.
- Soler i Pérez, Josep Maria.- Exp.: 2. Folios: 85-121 – Exp.: 3. Folio: 61/62/67 -91/92/95 - Caja: 3. Exp.: 16.

Folios: 67-68-81.

- Teis i Regàs, Martí.- Exp.: 3. Folio: 115-156-158-161
- Torras i Pelegrí, Jaume.- Caja: 2. Exp.: 6. Folios: 112/114-183/196-569-570-595.
- Torras i Rafanell, Josep.- Exp.: 2. Folios: 91-121 – Exp.: 3. Folios: 62-181
- Torrent i Lloret, Josep.- Exp.: 3. Folio: 20-81.
- Torrent i Valls, Miquel.- Exp.: 3. Folio: 113-114.
- Torrentó i Nonell, Pere.- Caja: 2. Exp.: 6. Folios: 3-4-13-16-17-20-26-29-42-43-44-46-72-96-97-109-110-118-119-128-142-147-148-150-183-196-260-261-318-319-377-429-430-432-452-466-512-569-570.
- Vallalta i Illa, Josep.- Exp.: 2. Folios: 92-121 – Exp.: 3. Folio: 62.
- Valls i Ventanyols Manuel.- Exp.: 3. Folio: 181.
- Valls i Vives, Joaquim.- Exp.: 2. Folios: 95-121 – Exp.: 3. Folio: 62. (destacat propagandista).
- Vila i Font, Isidre.- Exp.: 3. Folios: 16-22-45-46-49-51-53-57-64-80-81-87-101-106-110-174
- Viudez Aguilar, Josep.- Exp.: 2. Folios: 108-121 (milià columna Malatesta)

Persones citades en expedients d'altres jutjats catalans i de fora de Catalunya

- Alfonseda Sanchez, Pura.- Causa general de Barcelona. Legajo: 1585. Caja: 1. Exp.: 2. Folio: 147.
- Arrufat i Moliné, Evarist.- Causa General: 137. Exp.: 46. (Exp. 34, por desafección).
- Arrufat i Tirado, Pere.- Causa General de Zaragoza i Teruel. Legajo: 1417. Caja:1. Exp.: 8. Folios: 3-7-24-25-29-31 – Legajo:1424. Caja: 3. Exp.: 88. Folio:5.
- Bayo i Bou, Ramon.- Causa General de Castellón (Fuentes de Ayodar). Legajo: 1398. Caja: 2. Exp.: 8. Folio: 8. - Legajo: 1401. Caja: 3. Exp.: 33. Folio:2-9-15-21. (1941-43-45) – Legajo: 1404. Caja: 2. Exp.: 36. Folio: 7-10. (1939).
- Bru i Font, Jaume.- Causa General. Pieza primera provincia de Gerona. Legajo:1600. Caja: 2. Exp.: 18. Folios: 26-27/29-54-76 del 5/8/1941. Torelló- Legajo: 1437. Caja: 1. Exp.: 1. Folio: 21.
- Capdevila i Tolosa, Andreu.- Causa General. Pieza Primera Provincia de Lerida. Legajo: 1464. Caja: 2. Exp.: 24. Folio: 15 de 27/11/1941. Mollerusa. (Membre del Comitè Local Antifeixista).
- Campos Subias, José.- Causa General. Pieza primera provincia de Huesca. Legajo: 1409. Caja: 1. Exp.: 10. Folio: 15.
- Chaparro i Riera, Xavier.- Causa General de Barcelona, Legajo:1641. Exp.: 180.
- Coll i Capdevila, Domènec.- Causa General. Pieza primera provincia de Huelva. Legajo: 1412. Caja: 2. Exp.: 36. Folio: 16.
- Colomer i Canals, Joan.- Causa General de Montca-

da i Reixac. Legajo: 1596. Caja: 1. Exp.: 5. Folio: 353-364 de 1943.

-Colomer i Freixas, Martí.- Causa General de Teià. Legajo: 1596. Caja: 1. Ex.: 1. Folios: 6-28, de 1940.

.Currius i Cunill, Pere.- Causa General de la Província de Barcelona. Legajo: 160. Caja: 2. Exp.: 11. Folios: 20-25-36-39-41-81/82.

-Duran i Carreras, Llorenç.- Causa General de la Província de Gerona. Legajo: 1438. Caja: 2. Exp.: 14. Folios: 22-78. (Dirigent del Sindicat Tèxtil).

-Flo i Castillo, Miquel.- Causa General de Cervelló. Legajo: 1597. Caja: 1. Exp.: 5. Folio: 33.

-Freixas i Duran, Francesc.- Causa General de Caldetes (Mataró). Legajo:1595. Caja:1. Exp.: 10. Folios: 32-64 (acusat de ser regidor d'ERC).

-Garcia i Quilez, Francisco.- Causa general de Teruel. Martin del Rio. Legajo: 1419. Caja: 1. Ezp.: 27. Folios: 4-8 de 19/12/1940 (processat).

-González i Vicens, Felip.- Causa General de la Província de Gerona. Legajo:1433. Caja:2. Exp.: 20. Folio: 74. (1906-?. Mecànic, natural de Roses).

-Grau i Vallderiol, Agustí.- Juzgado de Mataró. Legajo: 1595. Caja: 2. Exp.: 13. Folio: 79 (1893-?. Pagès, natural de Mataró).

-Leonart i Ferran, Joan.- Causa General de Argenton (Mataró). Legajo: 1584. Caja: 2 Ex.: 3. Folio: 56.

-Llopis i Sellés, Antoni.- Causa General. Pieza primera Província de Alicante. Legajo: 1395. Caja:1. Exp.: 3. Folio: 6. (Natural de Mutxamel 1886-?. Citat en diferents informes policials).

-Martínez i Rodríguez, Tomàs.- Pieza Primera Província de Almeria. Legajo: 1157. Caja: 2. Expe.: 1. Folio: 1726. (1903-1973.Topograf, denunciat per comunista).

-Martori i Casals, Josep.- Causa General de Vallgorguina. Legajo: 1588. Caja: 1. Exp.: 4. Folios:4 al 12 del 4/12/1938.

-Montull i Sabater, Josep.- Causa general de Teià. Legajo: 1596. Caja: 1. Exp.: 1. Folio: 28 del 28/5/41 (acusat de ser dirigent de les patrulles locals).

-Nadal i Saurina, Josep.- Causa General de Taradell/Tàrrega. Legajo:1463. Caja: 3. Exp.: 35. Folio: 35 del 19 de maig de 1942. (denunciat per un testimoni).

-Ruiz i Leonart, Josep.- Causa General de Cabrera de Mar (Mataró). Legajo:1595. Caja:1. Exp.:8, Folios: 6-11-16-20-22-41-44.

-Sabater i Prats, Josep.- Causa General de la província de Gerona (Pals). Legajo: 1431. Caja: 2. Exp.: 15. Folio: 78 del 4/11/1492. (Natural de Palafrugell 1903-?. Pagès. Citat en informes policials)

-Sánchez Manzano, Mariano.- Causa General. Pieza Primera Província de Almeria. Legajo:1157. Caja: 2. Exp.: 1. Folio: 1816 (1895-?. Síndic de Senés per la

CNT. Treballador de la cantera del Rial Bellsollell).

-Sánchez Martos, Juan.- Pieza Primera Província de Almeria. Legajo: 1039. Caja:1. Exp.: 119. Folio: 14. (Natural d'Oria 1892-?. Citat en diferents informes policials)

-Soler i Haro, Pedro.- Causa General. Pieza primera Província de Almeria (Garrucha). Legajo:1157. Caja: 1. Exp.: 1. Folios: 795-96-97-98-99.(Natural de Garrucha-1912-1979. Citat en informes policials).

-Tort i Bonet, Francesc.- Causa General de Castellbell i Vilar (Manresa). Legajo: 1593. Caja: 2. Exp.:1593. Folios: 64/66. (Alcalde del PSUC durant la guerra. Va morir a Arenys de Munt l'any 1982).

-Vila i Clarà, Ramon.- Causa General de Sant Hilari de Sacalm. Legajo: 1438. Caja: 1. Exp.: 12. Folio: 29 de 23/11/1941. (Citat en informes policials per haver estat regidor).

-Vives i Torrent, Josep.- Causa General: 30 (Madrid). Exp.: 16 Folios: 1 al 41.

(1)Advocat i polític i del FET y de las JONS, que va ser ministre de justícia de l'any 1940 al 1943, i premiat pel general Franco amb el títol de marquès de Bilbao Eguia i altres grans creus feixistes.

(2)BOE núm. 192 de l'11 de juliol de 1943-Decret del 19 de juny de 1943. – També, en aquest BOE es va publicar l'Ordre de creació de les dues sales en el tribunal de responsabilitats polítiques. (La documentació de la Causa General es conservava al Centro Documental de la Memoria Histórica, de l'Archivo Historico Nacional procedent de la fiscalia general de l'estat, i està guardada en un total de 4.000 caixes. A partir de l'any 2011 es van traslladar al Centro de la Memoria Historica de Salamanca. A través del Portal de Archivos Españoles es pot trobar tota la documentació digitalitzada).

(3) Codi de referencia: ES.289079.AHN//FC-CAUSA GENERAL,1638. Exp.: 1. (Pares.mcu.es).

(4) Els soldats procedents del front que no estaven acusats per cap delictes greu i segons quina hagués estat la seva actuació durant la guerra, la Junta de Classificació el declarava Afecte, Indiferent o Desafecte i aquesta fitxa s'enviava a la caixa de reclutes 37 de Barcelona. Si se'l considerava Afecte o Indiferent, i si estava comprès en les lleves dels anys 1936 al 1941, era reenganxat amb l'exèrcit franquista, a fer el servei militar. Si era classificat com Desafecte, en la majoria dels casos era enviat a un batalló disciplinari de soldats treballadors (BDST). Al mateix temps que se'ls obria la fitxa classificadora, l'ajuntament havia d'enviar una circular al camp de concentració notificant la presència del ex-presoner al poble, i fins que no el cridava la caixa de reclutes o que degut a la seva edat no li tocava tornar a fer el servei militar, havia de presentar un escrit mensualment a l'ajuntament per certificar que no es movia del poble.

(5)El fiscal Eugenio Carballo Morales era un antic advocat, funcionari de la Generalitat, que havia estat cessat per desafecta al regim republicà.

(6)AHN-FC-CAUSA GENERAL, 1587, Exp.:3 (Pares.mcu.es).

(7) AHN-FC-CAUSA GENERAL, 1587, Exp.:3. Folio:7 (Pares.mcu.es).

(8) pares.mcu.es/víctimas GCFPortal/busador.- (En aquesta llista hi són relacionades tan les persones investigades del bàndol republicà, com del bàndol nacional).

EMILI ARANYÓ I ROSSELL

Alcalde de Mataró. 1906-1909 i 1912-1915

Elies Surroca i Campàs

A l'Arennios núm. 13 del desembre del 2020, vàrem iniciar aquesta secció recordant a un altre arenyenc que va ser força popular i reconegut per la societat gironina de l'època, com era el fabricant de licors Martí Regàs que s'establí a Girona amb els seus fills a finals del segle XIX, i destacà per l'elaboració d'excel·lents licors i per la seva trajectòria com a polític local.

En aquesta ocasió, el nostre protagonista és l'Emili Arañó, fabricant de gèneres de punt a Mataró, polític lliberal i alcalde de la ciutat en dues ocasions.

La família Arañó d'Arenys de Munt i Canet de Mar El primer Arañó de la nissaga, del qual tenim referències, és en Tomàs Arañó, mestre natural de Manresa, que provenia d'una nissaga de fabricants del tèxtil de la seva ciutat natal, sent el més conegut en Claudi Arañó i Arañó (1827-1884) per la seva fàbrica a Barcelona "El Vapor de la Llana", amb més de mil treballadors (1). Però, si els de la branca d'en Claudi Arañó eren empresaris, els d'en Tomàs eren mestres, ja que a més del seu fill, també ho va ser el seu net Miquel Arañó i Majó (1818-1881), que va ser mestre de Canet i d'altres poblacions, gaudint de gran prestigi en el camp de la docència, per les nombroses obres i manuals d'ensenyament que va escriure, declarats de text per l'ensenyament primari i secundari; així, com també, va escriure una estupenda biografia sobre el frenòleg Mariano Cubí i Soler (2).

En Tomàs Arañó en ser traslladat a Canet de Mar es va casar amb una xicota de la localitat, la Rita Miser. El seu fill, en Miquel Arañó i Miser (1789-1859) nascut a Canet, va estudiar també, la carrera de magisteri i va exercir de mestre a la mateixa població i a altres, com Vilafranca del Penedès, a on va conèixer a la que seria la seva dona, l'Agustina Majó i Pérez (1796-1843) traslladant-se definitivament a viure a Canet de Mar, a on van néixer els seus dos fills, Tomàs i Miquel.

En Miquel Arañó i Miser era mestre, però, també, comerciant que feia negocis amb Cuba. El 15 de desembre del 1819 va viatjar a L'Havana (Cuba) per fer diverses transaccions comercials amb el país americà (3) No sabem quan va tornar, però si que sabem que li anà força bé. Un cop arribat a Catalunya, es va establir

a Arenys de Munt, a on comprà algunes propietats al carrer Sant Ramon (actualment Francesc Macià) i al carrer Nou, que més tard van passar als seus descendents, a més dels diners – que suposadament - van servir al net per instal·lar la seva fàbrica de teixits a Mataró, construir la casa de la plaça de l'Església, que més tard va ser comprada per la família Mas o comprar els terrenys coneguts com a Ca l'Arañó, a la part oest de la població.

El fill d'en Miquel, en Tomàs Arañó i Majó (1820-1875) germà del mestre Miquel Arañó, també natural de Canet de Mar i sastre d'ofici, vingué de molt jove amb els seus pares a Arenys de Munt i anaren a viure al carrer Sant Ramon, a on ell, instal·là la seva sastreria per continuar amb l'ofici (4). Es casà en primeres núpcies amb la Rosa Domènech, amb la que no tingué fills, i amb segones núpcies l'any 1857, amb l'Esperança Rossell i Riera (1835-1888) germana d'en Josep Rossell i Riera, mestre i fundador de l'escola Rossell, a més de jutge municipal i president del Centre Moral. Van tenir un fill i tres filles: Agus-

tina (1860-1914), Emili (1864-1924), Dolors (1866) i Alicia (1869) (5). L'Agustina es casà a Mataró, amb en Joan Pujatò i Cuadras (1858-1888). La Dolors va morir jove i l'Àlicia no ens consta cap referència.

L'Emili, l'hereu de la família, començà l'escola – suposem – amb el mestre Fèlix Riera i Sallent, que per aquella època feia de professor a l'escola de nois del districte primer d'Arenys de Munt, però, ben aviat tota la família marxà a viure a Mataró, ja que quan l'Emili només tenia onze anys va morir el seu pare Tomàs i la mare Esperança Rossell va agafar el fill i les filles, i es traslladà a Mataró.

La Riera de Mataró

L'Emili Arañó a Mataró

Aquí, no sabem exactament a què es dedicà la família els primers anys, però, segons alguna publicació (6) l'Emili amb només divuit anys?, a l'any 1882, va posar en funcionament una fàbrica tèxtil de gèneres de punt al Camí Ral de Mataró (suposem que amb la col·laboració de la mare o algun altre familiar). Posteriorment a inicis del segle XX, va traslladar la fàbrica al carrer Moratin, a on continuà comercialitzant les marques que anaven fabricant, com Damita Excella i Norma (7), fins al 1955 en què l'empresa tancà definitivament.

Un nét de l'Emili Arañó creà una nova empresa amb el nom de Tèxtil Aronda en una part de la fàbrica i que durà fins al 1980. Durant una temporada, un cop havia tancat l'empresa, l'edifici fou ocupat per la farmacèutica Laboratoris Spa i finalment per una indústria propietat de Jaume Rossell (8).

Activitat política de l'Emili

L'Emili es casà amb la Juliana Rodon i Matas (1866-1933) filla de Joan Rodon i Abril, un important propietari de Mataró. Van tenir 6 fills/es: Maria de la Esperanza, Enrique, Juan, Maria de los Dolores, Tomàs i Maria del Carmen. El 1893 amb només vint-i-nou anys, ja era una persona ben aposentada, amb bons padrins, prestigi social i polític, membre del Partit Lliberal (pertanyia al Circulo Liberal de Mataró), però de tendència monàrquica. Va ser inclòs a les llistes del partit – en deien candidatura administrativa o també sagastinos- per les eleccions municipals celebrades aquell any a Mataró i sortí escollit primer tinent d'alcalde, en un ajuntament de signe lliberal i monàrquic. Participà en dos consistoris amb alcaldes del mateix tarannà, com eren l'Antonio Sans i Coy i en José Barba i Rogès (9). El 1895 fou escollit jurat per l'apartat de "capacidades".

A primers del segle XX mentre ja vivia a Mataró i havia heretat les propietats d'Arenys de Munt del seu pare Tomàs, encara comprà alguna finca més al poble, entre elles els terrenys de la part nord, coneguts des d'aleshores, com ca l'Arañó. L'any 1909 li van expropiar una part dels terrenys per fer la carretera de Cornellà a Fogars de Tordera (10).

El novembre de 1905 es tornà a presentar a les eleccions municipals del districte primer de Mataró, fent tàndem amb un altre important fabricant, com era en Gaietà Marfà i Clivillés. En aquestes eleccions van participar tres candidatures: Els liberals o candidatura administrativa, que van treure 2.150 vots; els republicans amb 1.350 vots i els socialistes amb 200 vots (11). El dia 1 de gener va ser nomenat alcalde i ell mateix s'adjudicà la regidoria d'Hisenda. L'alcalde sortint era l'Antonio Sans i Coy del seu mateix partit.

Pel juliol de l'any 1909 l'Emili Arañó li tocà gestionar els esdeveniments originats a Mataró arran de la crida i embarcament dels soldats reservistes catalans cap a la guerra del Rif. Des del 26 de juliol al 2 d'agost, es visqué a Mataró un clima de revolta, que a part de l'enfrontament amb el sometent local i altres petits altercats – només hi hagué un ferit – sí que, la repressió posterior va ser important, amb més de quaranta detinguts i altres tants que van emigrar (12).

Al seu segon mandat, en què s'efectuaren les eleccions el mes de novembre de 1911, es presentà pel districte cinquè, obtingué 548 vots i fou designat de nou alcalde constitucional de Mataró a primers de mes de gener de 1912 (13).

L'any 1914, durant el seu segon mandat, hagué de lluitar amb una passa de verola que ocasionà algun mort entre la població de Mataró.

Els fills de l'Emili també, en la política

El fill Enric, també va ser alcalde de Mataró, en els mandats de 1921-1923 i del 1930 al 1931. El seu germà Joan fou vicepresident de la Companyia d'Aigües de Mataró i president de la Caixa d'Estalvis de Mataró (14) tot i que el seu pare Emili i el seu germà Enric, també foren presidents "nats" de l'entitat mentre eren alcaldes de la ciutat.

L'Emili Arañó va morir a l'edat de seixanta anys el 18 de maig de 1924 i l'empresa estigué dirigida per la seva

Ajuntament de Mataró

viuda Juliana Rodon i Matas, que ja venia col·laborant en el negoci familiar des del principi. Però, a partir de l'any 1926 foren els seus dos fills Enric i Joan els que van portar les rendes del negoci. A partir d'aleshores, a més de les marques anteriorment mencionades, també comercialitzaven la marca "golf" (15). L'any 1936, en plena guerra civil, l'Enric, que era membre del Patronat de l'Escola de Teixits de Canet de Mar, comercialitzà, pel seu compte la marca "Aranya".

En Joan Arañó i Rodon es casà amb la Mercè Clavell i Massuet (1899-1989) membre també, d'una família de fabricants del tèxtil. Vivien al carrer Riera, 31 i van tenir un fill i una filla (Nicolau i Maria Rosa). L'any 1950 va ser, precisament, en Nicolau Arañó i Clavell, fill d'en Joan i la Mercè, qui dirigí la fàbrica fins que va fer fallida el 1955 (16).

Evidentment, l'Emili Arañó era un arenyenc emprenedor i decidit que va saber fer-se un lloc entre la societat mataronina – naturalment, la societat benestant de dretes - deixant el nom d'Arenys de Munt en molt bona situació, ja que ell estimava la seva població natal i a la seva esquila funerària va voler que quedés ben especificat i ben visible, que era nascut a Arenys de Munt.

(1) Checa Artasu, Martí. *El Vapor de la Llana*. 2003.

(2) www.filosofia.org/aut/001/1876.

(3) pares.mcu.es. movimientos migratorios iberoamericanos.

(4) A.H.A.M. Padró de solars i edificis 1889.

(5) Arxiu Parroquial.

(6) *Fulls del Museu-Arxiu Santa Maria* núm. 103. Pag. 38.

(7) *Fulls del Museu-Arxiu Santa Maria* núm. 103. Pag. 38.

(8) *Fulls del Museu-Arxiu Santa Maria* núm. 103. Pag. 38.

(9) *Semanario de Mataró*. 25 de novembre de 1893.

(10) *La Vanguardia*. 16 de juny de 1909.

(11) *La Costa de Llevant*. 11 de desembre de 1909.

(12) *Fulls del Museu-Arxiu Santa Maria* núm. 94.

(13) *La Costa de Llevant* núm. 47 de 19 de novembre de 1911.

(14) *Mataró*. Periódico Comarcal del 8 de febrer de 1963.

(15) I Jornada sobre la Industrialització Tèxtil al Maresme. 2010.

(16) I Jornada sobre la Industrialització Tèxtil al Maresme. 2010.

Donacions

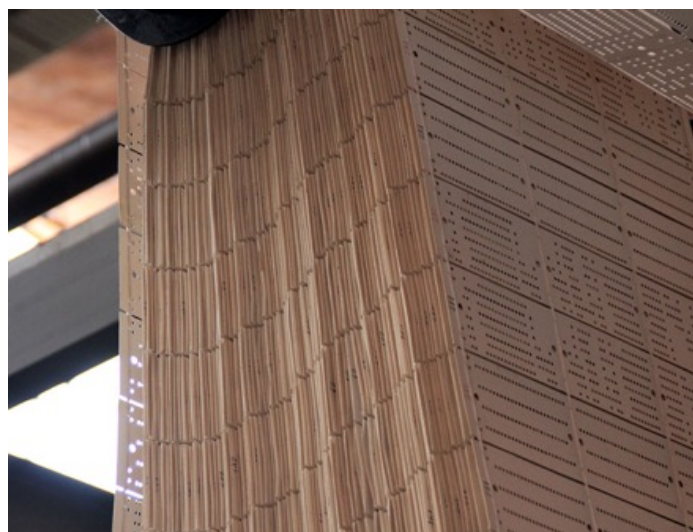

El propassat 9 de juliol es va signar l'acta de cessió del fons fotogràfic del Grup Fotogràfic d'Arenys de Munt al Col·lectiu pel Museu Arxiu d'Arenys de Munt. Després de més de 40 anys d'activitats de tota mena dins del camp de la fotografia, la manca de relleu generacional va motivar l'opció, meditada i difícil, de dissoldre l'entitat. El seu darrer president Antoni Marpons signà el document de cessió i en unes breus paraules lloà la labor de totes les persones que al llarg de tots aquests anys havien col·laborat amb l'entitat. Des del Museu Arxiu valorem i agraïm la decisió de lliurar-nos els fons del Grup Fotogràfic que permetrà preservar i difondre aquest ric llegat fotogràfic tan vinculat a Arenys de Munt.

Des del Museu Arxiu de Vilassar de Dalt es va lliurar al Col·lectiu pel Museu Arxiu una part important del fons de la fàbrica de Can Fontbona, bàsicament mos-

tres de teixits i dibuixos per a telers jacquard. Aquest fons està custodiat a Can Borrell i pendent del seu inventari.

Mostra realitzada amb teler jacquard

La Junta de l'Esplai dels Jubilats Verge del Remei, amb motiu de les obres que afecten el seu local social, acordà fer donació de part del seu fons d'arxiu a la nostra entitat.

En Josep Martori va fer donació al Museu Arxiu del fons de la que havia estat la seva empresa Sol Fil. El nostre agraïment a la Junta de l'Esplai i a en Josep Martori.

**COL·LECTIU PEL
MUSEU ARXIU
D'ARENYS DE MUNT**